

que in Germanicis diplomatis versatur, longe hic emendatiorem et pleniorē habent: et reliqua omnia necdum edita, etiam ea quæ ille in publicum effert quā indignissime tulit, in alio quodam nostro *Codice Diplomatico-Historico-Epistolari*, prelo propemodum jam parato, habebunt. Supprimimus itaque integram Udaliciani codicis editionem, nequaquam ob allatas ab adversario rationes, quæ viros doctos et eruditos non potuerunt impetire, quo nos miris ardentē ad exsequenda prima consilia publice ac

privatim cohortarentur; sed propterea ne eadem melioris notæ monumenta semel integra et plena, quæ in his tribus codicibus Emmerammensibus a nobis producta sunt, et iterum mutila et truncata atque adeo inutilia, quō modo ea in codice Udaliciano exstant, eodem integre recuso edere cogamur. Quæ ratio nostra si quibus viris eruditis minus probetur, nulla re alia opus est, quam ut suam nobis voluntatem publice demonstrent.

ANAMODI SUBDIACONI

RATIONENSIS

TRADITIONUM SANCT-EMMERAMMENSIVM,

LIBRI DUO

Quibus chartæ donationum, commutationum, commarcarum, concambiorum et complacitationum, ad imperiale monasterium Sanct-Emmerammense ord. S. Bened. attinentium, et sæculo Christi nono conditarum, continentur.

(Proclerant primam in lucem ex codice autographo, in eodem inclyto monasterio a-servato, studio et Opera P. Bernardi Pez, Benedictini et bibliothecarii Mellibensis.)

VERSUS ANAMODI.

Præsulis hinc pulchram venerandi cernite formam
 Qui nobis sacro sæpe favet merito.
 Cujus honor mundo late præfulget in ample,
 Cujus amor cunctis dulcis adest populis.
 Est humilis, mitis, reprobo sit denique fortis,
 Qui pascit cunctos semper alendo suos.
 Cujus et idcirco laudem credo fore in alto,
 Nam quæ vox populi est, est etenim Domini.
 Corde quidem Christo, necnon eum corpore toto,
 Deservit prompte nocte simulque die.
 Cui Deus omnipotens, mundi qui regmina ponis,
 Præmia de factis reddito plena bonis.
 Istius et parvi specialia dona libelli
 In cælis capiat, spes ubi vera patet.

PRÆFATIUNCULA ANAMODI.

Excellentissimo domino A. episcopo ANAMODUS, humillimus famulus.

Vestram igitur mentem quoniam in omni librorum studio cæteroque divini cultus mancipato semper inhærere cognoveram, hoc opusculum ultronea voluntate pulcherrimis sanctitatis vestræ manibus præsentare conabar. Plurimas quippe schedas traditionum, atque concambiorum, necnon et commarcarum colligens, in unum Collectarioli hujus corpusculum complexui atque conclusi, quatenus errore submoto facilis, cum necesse foret, per capitula aatenotata nanciscerentur et cognoscerentur.

TRADITIONUM EMMERAMMENSIIUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I. — *De commutatione Hludowici regis quorundam clericorum.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Cunctorum liqueflat industriæ fidelium, quorumcunque obtutibus hæc Chartula intuenta porrigatur, qualiter piissimus rex Hludowicus, pater videlicet Karlomanni, quemdam clericum, nomine Gundpertum, de ecclesia sancti Petri apostoli cum suo quolibet clerico commutavit. Largiente igitur clementia sua prædictum Gundpertum sibi accepit, ut eum ob remedium animæ suæ liberum, atque ab opere servili securum præcepto auctoritatis suæ efficeret: quod etenim misericorditer ita peregit. Econtra autem donavit clericum suum, nomine Elefantem in manum sanctæ Dei ecclesiæ paulo ante nominatæ ac venerabilis episcopi Ambrichonis. Porro eidem Gundperto, quia utilis et majoris ingenii fuit scribendi, necnon et legendi, addidit rex prudentissimus quæ subsequenter referam. Nam donatione sua donavit in manum prædictæ sanctæ Dei ecclesiæ ejusdemque provisoris novalia quæ sunt contra monasterium ad Uderida et contra nemus medium, quod ibidem obvium exstat. Omne vero quod noviter in eodem loco agrorum vel pratorum extirpatum est ex integro illuc transfudit, ac eidem adjacentia in parte orientali postea in commutationem allaxavit. Illo autem in tempore Wuito ministerialis regis fuit, princeps super omnes forestas. Subjecta quoque ejus, nomine Wichad, hæc ad perficienda et investienda dirigebatur.

CAP. II. — *Traditio Ekkiperti comitis.*

Igitur in Dei nomine. Ego Ekkibertus, per misericordiam Dei comes, pro remedio animæ meæ et remissione peccatorum meorum, ut in futuro veniam consequi merear æternam, tradidi atque vestivi vassum meum Deotpertum, qui manere videtur in pago qui dicitur Folcfeld, de rebus proprietatis meæ quas habere visus sum in pago, vocabulo Rangewi, infra ipsum erenum, quiddam mihi in eodem loco traditum fuit ubi duo flumina quæ vocantur Piparodi, confluunt, ut ipse supra dictus meus missus Deotpertus easdem res quas prædixi cum omnibus integris ad monasterium sancti Salvatoris ^a quod est constructum juxta fluenta Reltratanze ubi in Dei nomine Adalwinus episcopus vel abba præesse videtur, pro animæ meæ remedio tradidisset, atque revestisset de eadem re Adalwinum episcopum. Tunc Deotpertus venit vassus atque missus Ekkiberti co-

mitis ad idem cænobium quod Adalwinus episcopus gubernare videretur in pago qui dicitur Swalavelda, et eandem rem tradidit, atque Fridabertus consocius ejus exinde sdejussor existit secundum legem eorum, astantibus his quorum hæc nomina sunt: Erchanloh, Muniholf, Herimot, Reginfrid, Leidrat, Adalpreht, Gisalfrid, Perger, Wolfhart, Herirat, Wico, Altnui, Irminfrid, Halpdurine, Amalger, Einhart, Egispreht, Rihpold, Otrifrid, Adalram, Gisalpreht, Meginhart, Meginfrid, Deotolf, Sigihart, Engilhart. Hi viderunt et audierunt hanc traditionem factam, atque eandem vestituram Adalwino episcopo. Postea venit Adalwinus episcopus ad eundem locum, vocabulo Piparodi, una cum testimonialibus suis et interpellavit Deotpertus Rodfridum, ut eum revestiret secundum Ekkiperti comitis jussionem: qui statim ita fecit, et ipse Deotpertus de eadem re Adalwinum episcopum et Erchanlohum advocatum suum revestivit coram testimonialibus quorum nomina subter inseruntur, cum omnibus adficiis, casis, vel scuris, terris, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus et immobilibus, molendino, quiddam in eo loco de re propria habere videbatur. De comarca vero ex orientali parte usque in comarcam Deotkarii abbatis, australi etiam parte usque in comarcam Gundperti, ubi ipsi signum fecerunt, et perrexerunt in comarcam Gundperti, et contradixit Gundpertus Adalwino episcopo et Deotberto partem quamdam inter flumina duo, nomine Piparodi. Et postea consideraverunt Gundpertus, et Hurih atque Gozmar: et partem quam contradicebant ad Salvatorem pro illorum animæ remedio tradiderunt. Parte meridiana milliaria III, aquilone milliaria II. Facta vero vestitura venit Odilwart cum duobus filiis suis, Pezirone, Reginwarto, et cum aliis quorum nomina sunt: Reginhoh, Arphert, Adalolf. Hæc nomina testimonialium qui hanc vestituram factam viderunt: Napuhli, Hunrih, Gundperht, Gozmar, Frihtaperht, Otrih, Herriwic, Rantwic, Rodfrid, Petto, Peronzan, Frohnolf, Kipiho, Echo. Facta autem anno Domini incarn. 810 in ipso loco qui dicitur Piparodi.

CAP. III. — *De Marca ad Chamba.*

Anno Dominicæ Incarnationis 819, et sexto imperii Hludowici Augusti, ac tertio episcopi Baturici, venit Baturicus episcopus ad Chambe, ubi cella ipsa constructa est super flumen quod Regan dicitur, in-

^a Vide infra, cap. 45.

ter duas aquas, id est, inter Gewinaha, et Marclaha, et habebat secum Rodoldum venatorem, necnon et Bettonem vicarium, scilicet et missum Hattonis comitis, nomine Hiltirochum, quem ipse Hatto commiserat ad eundem Chambe locum, ut audiret qualem ipse episcopus cum illis vicinis haberet rationem qui commarcam sancti Petri apostoli et beati Emmerami martyris injuste sibimet usurpaverunt. Venerunt etiam et illi qui injuste eandem commarcam, ultra quod debuerant, exstirpaverunt contra legem. Id sunt Ratpreht, Scurz, Engilmunt, Tago, Rihbart, Liupger, Meio. Et cœpit episcopus Baturicus inquirere ipsam commarcam totam per omnia, quemadmodum eam Tessilo dux renovans anterioris traditionem beato restituit Emmerammo pro sua suorumque anima parentum. Et cum hinc et inde plura loquerentur tam qui injuste possessam et propræceptam eandem habuerunt quam hi qui iterum beato Petro et sancto Emmerammo justitiam suam cupierunt juxta legem Beoariorum, surrexit Baturicus episcopus et Rodolt una cum Bettone et Hiltiroho, et venerunt primitus contra occidentem ad illam stirpem quam Gewinahare injustam usurpatam habebat, usque ad ipsum rivum Gewinaha, et ibi dixit Rodolt et Betto quod commarca Baturici episcopi debuisset esse ad illam domum Dei, contra meridiem sursum juxta rivum usque ad illum locum, ubi ipse rivus exoritur, et inde Rodolt et Betto duxerunt Bitricum episcopum contra orientem usque ad Marclaha. Et dixerunt quod commarca ipsius episcopi Baturici deberet venire in medium rivum, hoc est, in Marclaha. Et inde duxerunt eundem episcopum ubi ipse rivus in eodem monte oritur. Et dixerunt Rodolt et Betto : ista commarca debet esse per istum medium montem Bosun, id est de eo loco ubi Marclaha in Regan fluvium cadit, usque ad jam dictum locum contra meridiem, et deinde per medium montem in orientem usque ad eum locum ubi Gewinaha exoritur; et inde in orientali parte ipsius aquæ usque ad flumen Regan ubi ipsa Gewinaha introit in Regan. Tunc dixit Rodolt et Betto : Nos audemus hoc dicere et confirmare, etiamsi fuerit coram Domino imperatore, quod ista omnis commarca, sicut hunc eundem episcopum Baturicum circumducentes consignavimus, debet consistere cum omni justitia ad sanctum Petrum et sanctum Emmerammum in traditione ducum qui istam patriam possederunt. Hæc sunt nomina eorum qui audierunt rationem istam, et cavallieaverunt illam commarcam, et fuerunt in ista pireisa, die Mercurii xix Kal. Jan. Baturicus episcopus, Welo presbyter et monachus, David presbyter et monachus, Folrat presbyter, Couperht presbyter et monachus, Hunrih monachus. Item Rodolt, Betto, Hiltiroh, Inmo, Baldram, Pillinc, Meiol, Fridaperht, Welagrium, Cotaperht, Avo. Item Cotaperht, Amalperht, Radholf, Irminolf, Baldrih, Iriniperht, Mauri, Waltrih, Unlaz, Cunzo, Folchuni, Ogast filius Bettonis, Willibato, et cæteri pluri. Ellinhard scripsit.

CAP. IV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Egilolfum.*

Fructuosa valde ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum opportunitate partium. Hæc etenim modernis temporibus crebrius ac crebrius piissimorum licentia regum conficitur frequentissimeque inter nobilium substantias atque ecclesiasticarum rerum portiones contingere solet. Proinde ergo quidam vir nobilis, nomine Egilolfus, tradidit ad sanctum Petrum apostolum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem habuit juxta fluventa Labaræ et juxta locum qui dicitur Perc in manum Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Helfrici. Id est : areas iv, Pomaria ii, terræ arabilis jugera clx, Pratorum jugera l, silvæ fructiferæ jugera lxxxii, molam i, nihilque extra dimittens, viis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus quin omnia ex integro illuc transfudisset. E contra vero Helfricus atque Ogo cum consensu domini sui episcopi tradiderunt eidem nobili de rebus prædictorum sanctorum, id est ad Talachirichum, aream i, terræ arabilis jugera cccxx, pratorum l, silvæ fructiferæ jug. vi, molendinum locum i, et viam ad illius ecclesiæ introitum in latitudine pedum vi, extra dimittens autem eandem ecclesiam, ac areolam i, et territorium juger. xxx, atque extraneas inquisitiones, quidquid præceptum fuisset. Cætera vero omnia præfato Egilolfo in proprium jure perpetuo possidendum contradiderunt. Testium quoque nomina sunt hæc : Patho, Ogo, Papo, Sigipold, Nanzo, Fastmot, Machelm, Wicram, Lantperht, Rihker, Amalperht, Ato, Engilperht, Rothart, Engilsalh, Lantfrid, Swidker, Adalhob, Rihheri, Egilhelm, Elindeo, Rodmunt, Anthat, Heriwic, Walto, Wegalanzo, Inmo, Peregher, Otperth, Gerlando, Lantpertus autem frater ejusdem Egilolfi et Adalhuu vassus episcopi fidejussores et vestitores exstiterunt.

CAP. V. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Ardeonem.*

Nonnullorum comperiat industria fidelium presentis concambii qualitatem quod secundum antiquam quæ olim apud homines inoleverat consuetudinem peractum est hoc modo. Igitur quidam vir nobilis nomine Ardeo tradidit ad S. Petrum apostolum ac martyrem Dei Emmerammum, in manum videlicet Ambrichonis venerabilis episcopi et vicarii ejus Ogonis talem proprietatem qualem cum conjugæ suæ consequeretur in vico Hartinga nuncupato, id est casam cum curte, terræ arabilis jugera xxx, Pratorum carrd. x, mancipia xvi. E contra vero præfatus episcopus et vicarius ejus Ogo tradiderunt eidem nobili et conjugæ suæ, nomine Totæ, illud beneficiolum ad Tauna, id est, casam cum curte, ecclesiam et quidquid in ea habebatur. De terra arabili hobas iii, pratorum carrd. xiii, mancipia xxxvi, ea videlicet ratione, quatenus id pos-

sideant usque ad obitum suum. Post autem redigatur ad pristinum sanctorum locum jure perpetuo.

CAP. VI. — Commutatio inter Ambrichonem ep. et Otkarium episcopum.

Fructuosa valde, et non solum honesta, sed etiam nimium utilis consuetudo jam olim inter homines inuoluerat commutandi scilicet quasdam res pro comoditate utrarumque partium. Hac igitur ratione convenit quædam commutatio inter Ambrichonem videlicet Reginensis Ecclesiæ episcopum et Otkarium, Eistatensis Ecclesiæ præsulem. Tradidit itaque Otkarius et advocatus ejus Wicpotus talem proprietatem ut a rege assecutus est ad Zullingon, et ad Mammingon et ad Ustarlingon, et mancipia xx, quorum nomina sunt hæc: Ratmunt, Rihhoff, Adalmot, Otmar, Adalperht, Otmunt, Rodilo, Alprat, Liupcundo, Wolfliup, Arnhill, Gozpirc, Wasa, Swanahilt, Perhetger, Rihni, Alpwiz, Altrat, Eparhart, Cundperht, ad sanctum Petrum. E contra vero præfatus Ambricho episcopus et advocatus ejus Ratoldus tradiderunt una cum consensu famulorum Dei ibidem servientium Otkario prædicto episcopo talem hereditatem ut Teuit quidam nobilis ad S. Petrum pro remedio animæ suæ contradidit ad Perga et ad Egiwila, scilicet in proprietatem habendam, et mancipia iterum xx, quorum nomina sunt hæc: Wolfolt, Iliua, Cundigart, Ruodilo, Wolfolt, Rihhoff, Rodilat, Popo, Pureman, Adalgot, Nendilo, Alphilt, Ata, Reginhart, Frowihilt, Isanhart, Machelm, Adalswind, Heimo, Odalperht. Et (ut hæc commutatio et comoditas ambarum partium inconvulsa permaneat, placuit testes adhibere quorum nomina hic sunt insignita: Frittho, Papo, item Papo, Wolddregi, iterum Wolddregi, Erchanperht, Chuniperht, Reginpold, Irminolt, Reginolf, Otachar, Adalger, Masso, Patager, Odalperht, Arfrid, Machelm, Otperht, Hartrih, Mahalfrid, Irminolt, Otachar, Heimperht. Actum est in Regina civitate juxta altare S. Petri, anno Incarn. Domini 863.

CAP. VII. — Donatio Hludowici regis de Maninsea.

In hac igitur notitia continetur qualiter Lantperus abbas Hludowicum regem postulavit, intercedentibus Ernesto et Adalperto, ut ad monasterium sancti Michaelis quod est constitutum ad Maninseo in eleemosynam suam perdonaret quemdam lacum, nomine Aparinneso, cum omni foreste circumjacente ad utilitatem servorum Dei qui in eodem monasterio Domino servire student. Ipse vero rex ob mercedem animæ fecit ita, et donavit ad S. Michaelem supradictum lacum et forestem, ut nullus

lacum fleit, usque ad eum locum ubi Iscula in Trunam cadit, ut absque ullius contradictione illic constaret; et ex alia parte terminum haberet usque ad Wizinpah ubi et ipse in Atarseo vadit, et ad alium Wizinpah usque dum ipse in Truniam decurrit, ita videlicet, ut nemo alienus in hoc lacu piscari auderet neque in supradictis locis venationem exercere, sed pleniter ad supradictum archangelum constaret. Hæc donatio facta est ad Rantesdorf anno Domini 829.

CAP. VIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Amalpertum.

Fructuosa valde et nimium rationabilis olim inter homines inlere cæperat consuetudo commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Hoc etiam regum celsitudo, cum in diversis terrarum locis homines eodem usu utebantur, maxime in ecclesiasticis rebus fieri decrevit et quinque hobarum supplemento id constare permisit. Proinde igitur quidam nobilis, nomine Amalpertus, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmeramnum proprietates suas, quas ad Perga, et Hasalpah atque Gamminchova habere visus est. In areis namque ac domibus cum universis simul ædibus, exceptis autem servorum mansiunculis, reliqua vero omnia ad supradictum sanctum contradidit atque transfudit, terris cultis et incultis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, nihil quidem prætermittens, sed cuncta ad sanctum bis prædictum tradidit in manu Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Antarboli. E contra vero idem advocatus cum consensu episcopi tradidit prænominate Amalperto de rebus sancti Emmerammi ad Drudpah ecclesiam unam, et areas iii cum omnibus appenditiis earum, territorii, pratis, pascuis, aquis, silvis, necnon cum integro pariter termino illuc pertinente. Actum est autem in præsentia episcopi, assistente ei Egitperto, Deotperto, Faramundo, presbyteris et monachis. De canonicis vero, Eremperto, Ermanoldo, Germundo, presbyteris. Testes quoque sunt per aures tracti Harahad, Gerperht, Poso, Adalhun, Folcpold, Reginperht, Folger, Riholt, item Rihholt, Ato, Gammo, Egilolf, Helifrih, Faramunt, Waldger, Liutprant, Liuthart, Rihmunt, Perehtrih, Freso, Reginhoh, Rasfolt, Nordheri, Gregorius, etc.

CAP. IX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.

Oranium noverit industria fidelium quibuscumque per hujus chartulæ assertionem manifestetur intelligentia qualiter præsens (commutatio) pro ambarum

contra vero magnificus præsul ejusque advocatus prædictus de rebus sancti Emmerammi in eodem loco tradiderunt supradicto comiti Engilberto pratorum jugera xxiv, in proprium perpetualiter habendum. Isti autem sunt testes qui hoc viderunt et audierunt : Framrib, Wichad, Pernhart, Perehtgoz, Nanzo, Egilpreht, Engilhelm, Helmrib, Hartnand, Galahelm, Plihtker, Gotascalch, etc.

CAP. X. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Alawihum presbyterum.

Fructuosa valde et honesta ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet res quasdam pro ambarum commoditate partium. Eo igitur tenore ac ratione quædam commutatio convenit inter Ambrichonem Reginensis Ecclesiæ venerabilem episcopum, et quemdam nobilem presbyterum, Alawihum, cancellarium Rodoldi comitis venerandi. Tradidit namque præfatus presbyter pariter cum suo advocato in manum episcopi et advocati ejus Immonis talem proprietatem ut habuit ad Ottarpah, nihil extramittens, sed totum ex integro in potestatem sancti Emmerammi transfundens. Et ad Hacinhofa aream unam et jugera duo. E contra vero tradidit prædictus Immo una cum episcopo jam dicto ex rebus S. Emmerammi talem proprietatem ut Poppo quondam ad sanctum Emmerammum contradidit in loco nuncupante Holzhusa, Alawihio scilicet in proprietatem jure perpetuo possidendam, nihil extramittens, sed totum ex integro, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus et viarum redditibus fortissimo tenore transfudit. Vestitores vero Ratoldus, et Berehtricus et Immo fuerunt. Et ut hæc commutatio firmior in perpetuum et inconvulsa permaneret, placuit testes adhibere quorum nomina sunt : Albrat comes, Polo, Cundpold comes, Herrant, Perehtrih, Ratolt, Snelhart, Garaheri, Reginperht, Fridaperht, Kepahart, Somperht, Hunrih, Hisso, Helinger, Hiltrih, Grimuni, Gomerih, Sigiwuuds, Cotascalch comes, Odalhart. Actum est autem in civitate Regina anno Dominicæ Incarnationis 871, indictione 4.

CAP. XI. — Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Baldricum diaconum.

In creaturis igitur nulli animantium datur sensus pro æterna remuneratione præmeditari posse seu qualem habeat beatitudinis portionem sine fine manentis pro factis bonis, nisi tantum animali ratione degenti, id est homini. Hanc igitur ecclesiasticus vir, nomine Baldricus, non est oblitus sensibilitatem, sed valde utiliter de futura animæ suæ mercede præcogitabat considerans divinum quod dicit : Date terrena ut acquiratis æterna. Eodem hic præfatus venerabilis vir instinctus eloquio tradidit quamdam pecuniæ suæ partem ad sanctum Emmerammum in manum reverentissimi præsulis Ambrichonem

tur Rorpah ei remitteretur usque ad finem vitæ suæ, et ut post obitum suum eadem proprietas perpetuo jure in potestate S. Emmerammi permaneret una cum illa pecunia quam donavit ; id est : calix cum patena argent., Lectionar. ii, Missal. ii, librum Honeliarum, Gradal. ii, Nocturnal. ii, lib. Can. i, Psalterium i, Passion. ii, Officiale i, Collectarium i, Pœnitentiale i : servum videlicet et ancillam, hoc est, Adalboh et Imma, cavalli vi, et fetus qui ex eis post factam donationem fuerit, in illa proprietate cum cæteris omnibus ad sæpe dictum sanctum Dei martyrem stabiliter firmiterque pertineant. Quatenus hæc complacitatio firmior fiat, testes per aures tracti sunt quorum nomina subsequuntur : Heriperht, Avo, Helfrih, Jacob, Erchanfrid, Item Jacob, Selmon, Sigiperht, Erchanperht, Rupo, Cundachar, Erchanpold, Oto, Nidhart.

CAP. XII. — Commutatio inter Baturicum episcopum et Sigimodum abbatem.

Postquam orthodoxus vir sanctæ memoriæ Baturicus episcopus et Sigimundus abbas mutua inter se conventionione facta tale concambium fecerunt, ut idem venerabilis præsul ipsi abbati in beneficium concambii concessit servos quos habebat ad Perindorf, et abbas e contra donavit quod ille possidebat juxta fluentia Labaræ. Contigit, ex parte Sigimundi, ut servi quos ipsi episcopus in concambium dedit injuriam sustinerent, et sæpe reclamarent ad præfatum pontificem ; quamvis hæc mitis idem audiret episcopus, voluit tamen dissensionem devitare, et ad ipsum abbatem loqui rogavit ut injuste contumeliam non paterentur servi ab eo quos in concambium accepit. Sed tamen nullo modo illud emendare volebat. Dum hæc ita se haberent, Baturicus episcopus juxta rationem condignam non ferens animæ injuriæ causam servorum suorum venit cum amicis et hominibus ad supranominatum vicum obviam ipsi abbati. Et cum sedissent, facto silentio cum convenientia Baturicus præsul reddidit prior eidem abbati eum ferula sua concambium quod ab eo accepit, et abbas cum baculo suo eodem modo reddidit episcopo concambium quod cum illo gesserat. Et sic placitum quandoque se habere condixerant ; ut, si quando quid inter se de causis ipsis querere voluissent, hoc tunc in caput constituissent. Hi fuerunt præsentibus Oto, Kamanolf, Rodolt, Swartzloh, Pillunc, Uzant, Cundheri, Fern, Erchanpold, Jacob, Marcho et alii. Actum est in vico supra scripto, an. Domini 829.

CAP. XIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gunapertum.

Fructuosa coadunatio et nimium utilis consuetudo inter homines olim inoleverat commutandi videlicet non solum ob locorum opportunitatem rerum facultates diversarum, sed forte, quod magis fore exi-

CAP. XVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ogonem.*

Deo gratias quod valde utilis et nimium fructuosa olim inter homines inoleverat consuetudo et adhuc plerumque apud quosdam nobiles bene cauteque frequentatur commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Deinde complacuit fidelibus episcopi Ambrichonis ut illum instigaret ut fecisset unam commutationem cum fidele suo Ogone qui habuit bonas res, comparatas in proprietatem. bene pertinentes ad fisco supradicti episcopi. Tunc Ogo confitebatur eo modo se fecisse, si bene restitueretur sibi. Et statim episcopus consuluit monachos atque canonicos, si voluntas illorum esset. Et illi dixerunt quod bene esset, si antea misisset suos fideles, et investigaret quæ pars melior esset. Tunc iussit episcopus Egilperto præposito, atque Avoni advocato, et Wolfhoh clerico et Deotfrido vicario, ut perrexissent, et investigarent atque emensurarent subtiliter cum pertica. Placuit illis, et indicaverunt episcopo eo modo quo invenerunt de proprietate Ogonis de terra arabili et de silva jugera CLXXVIII. Quod debuit episcopus e contra dare, fuerunt jugera CXXXIII. Tunc dixit episcopus ut melius fuisset, si interrogasset dominum suum regem, quomodo sua voluntas esset. Tunc dixit rex eo modo fieri sicut licentiam dedi, ut commutatio esset usque ad quinque hobas. Hæc dictio a rege dicta est in libris Junii. Postea convocavit dominus episcopus Ambricho suos monachos, atque canonicos et alios fideles suos, et fecerunt commutationem illam. Tradidit itaque supradictus Ogo ad S. Emmerammum in præsentia servorum Dei et advocati ejusdem ecclesie nomine Avonis in loco qui dicitur Puohhusa casam cum curte, et de terra arabili jugera LXX, et de silva jugera X, et ad Puaniachova jugera X, et de silva jugera XXXIX, et ad Munolfinga casam cum curte jugera XXX, et de silva jugera XX. E contra quoque Avo advocatus præfati episcopi tradidit jam dicto Ogoni de rebus S. Emmerammi in loco qui dicitur Matinga casam cum curte, et de terra arabili jugera CXXXIII. Isti sunt qui presentes tunc aderant de monachis: Egilperht, Faraman, Deotperht, Reginfrid, Adalgoz et cæteri fere omnes. De canonicis Sandrat, Ermanolt, Erchanperht, Wolfhoh, Rodalt, Rihhoff, etc. Postea episcopus et sui fideles præceperunt Avoni advocato et Ogoni ut perrexissent ad concilium comitum ad Eitaraha ibique testes tracti assent per aures. Hoc fuit in præsentia Chuniperti comitis, et Cundopoldi comitis, et Rumoldi comitis. Isti testes sunt ibi tracti: Reginhoh, Pazrih, Nihhart, Rodmunt, Liudhart, Eparhoh, Wihmunt, Arhart, Perabthelm, Pern, Erchanpold, Rodmar, Erchanfrid et cæteri.

CAP. XVIII. — *Commutatio inter Berehtgundam et Grimharium.*

Cunctorum industria fidelium agnoscat qualiter Berehtcuad venerabilis matrona et Grimberi commutationem convenientem fecerunt. Tradidit itaque

A Grimharius ante nominatus nobilis ad S. Emmerammum terræ arabilis jugera xxx, et de pratis carrad. xiv in loco Stinpah nuncupato in manum Perehtgundæ atque advocati illius, nomine Lantberti. E contra vero illa Perehtgund ipseque advocatus Lantbertus, episcopo honorabili Ambrichone licentiam concedente, tradiderunt de rebus S. Emmerammi eidem nobili Grimbario ad Inmimperc de terra arabili jugera xxx, et de pratis carrad. xii. Isti quoque ejusdem gestæ rei testes existunt anribus tracti: Strachol, Hunolt, Deotolt, Sigimunt, Meiol, Hunger, Amalger, Otperht, Reginhart, Deotcoz, Ermenperht, Ruodolf, Petilo, Hamadeo, Engilwart, Reginolt. Actum autem in Stinpah primo anno Karolomanni regis serenissimi

CAP. XIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Winichonem.*

Fructuosa valde, non solum honesta, sed nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet pro commoditate utrarumque partium. Hac igitur ratione tradidit Winicho quidam nobilis ad S. Emmerammum proprietatem suam quam habuit ad Puocha et ad Stupinga nihil extra dimittens. E contra vero cum licentia Ambrichonis venerabilis episcopi et consensu fratrum Isan advocatus episcopi prædicti Winichoni ex rebus S. Emmerammi tradidit, in loco qui dicitur Buohleh, domum cum curte et ædificiis, de terra arabili jugera LIII, de pratis carrad. xii in proprietatem possidendam, et quidquid exinde pars parti contulerat liberam in omnibus habeant potestatem sine alicujus contradictionis obstaculo. Et, ut firmiter hæc commutatio a posteris credatur, placuit testes adhibere quorum nomina sunt hæc: Folcrat, Masso, Immo, Leitprant, Wicpold, Waninc, Jacob, Adalscah, Pazrih, Albrih, Altmar, Truogilo, Adalunc, Rafolt, Gotafort, Swapilo, Meginhart, Teorotnand.

CAP. XX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ellinpoldum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Hac siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem et quendam nobilem Ellinpoldum ista commutatio. Tradidit itaque præfatus Ellinpoldus ad S. Emmerammum in manum prædicti episcopi et advocati ejus Apponis de rebus proprietatis suæ ad Perga aream unam et pratam unum ad molinam instituendam. E contra vero jam dictus advocatus cum licentia episcopi tradidit Ellinpoldo de rebus S. Emmerammi partem aræ ad Hedinpah, id est, in longitudine perticas xii, in latitudine duas. Et ut hæc commutatio firmiter esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere et testes adhibere quorum nomina hic sunt: Erchanperht, Grimperht, Amalperht, Petilo, Otmar, Erchanhart, Amalrih, etc.

CAP. XXI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginpertum.*

Fructuosa valde jam olim inter homines et utilium nimirum inoleverat consuetudo, scilicet ut res suas pro commoditate ambarum partium commutarent et utrinque, quod sibi contiguum esset, sumerent. Hac igitur considerata ratione nobilis quidem Reginpertus Ambrichonis venerabilis episcopi vasallus quasdam res quæ sibi ex conjugis suæ, nomine Wicbirgæ, consortio in hæreditatem cesserunt, in provincia Bavariorum in pago Tonocgewa, in villa Tuncilinga, id est, locum ædificii desertum, de terra arabili jugera XLVIII, prata ad carrad. XV, de silva jugera C, vias, aquas, vel quidquid in illo loco visus est habere, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum, supra dicto accipiente episcopo advocatoque suo Cundperto. Et e contra eisdem tradentibus accepit de sancti supra dicti martyris rebus locum quemdam qui dicitur Puoh, prope curtem quæ vulgari vocabulo vocatur Tan Monachorum, id est Ecclesiam, curtem cum pomerio, de terra arabili æque ut dedit jugera XLVIII, prata ad carradas XV, de silva jugera III, et quidquid in eodem loco prius in beneficium visus est accepisse, ea videlicet ratione ut ipse et posterius ejus, vel cuicumque donare voluerit, hæreditario jure perpetuo possideret. Denique, ut hæc insolubilior esset traditio, placuit ex utraque parte testibus. Norico more auribus tractis affirmari, quorum etiam nomina, ne quis error posterius invaderet, congruum duximus ascribi: Cundpertus, advocatus Ambrichonis episcopi, qui, ut supra dictum est, hanc traditionem pariter cum episcopo et accepit et fecit. Teste Helfrico, Durincharlo, Waltungo, Askarico, Rodhario, Deotmaro, Gibpaldo, Rihperto, Cundhardo. Et ut nullum omnino foret ab utriusque partibus impedimentum, placuit duas assignari chartulas. Quippe unam in bibliothecam sancti martyris reponi, alteram vero a Reginperto jam supra dicto teneri. Actum est autem præsentem episcopo jam sæpe nominato cæterisque quam plurimis anno Domini nostri Jesu Christi 879, indictione 12, regnantibus clarissimi regis Hludowici filii Carlomanno, Hludowico, Carolo, anno 4.

CAP. XXII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ekkihardum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimirum utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Hac siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem, et quemdam nobilem Ekkihardum ista commutatio. Tradidit itaque præfatus Ekkihardus ad S. Emmerammum in manum prædicti episcopi et advocati ejus Adalrici proprietatem suam quam habere visus est in loco qui dicitur Stargina, et servum unum. E contra vero jam dictus advocatus cum licentia episcopi tradidit ad Ewistun jam dicto Ekkihardo de rebus S. Emmerammi de terra arabili

æquali mensura et de pratis carradas III. Et, ut nec commutatio firmior esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere, et testes adhibere, quorum nomina sunt hæc: Rihhart, Sigiperht, Hehperht, Engilperht, Marcholt, Eparhart, Kepahart, Erchanpold et cæteri quamplurimi.

CAP. XXIII. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Gundbatonem diaconum.*

Comperiat, imo etiam liquido plurimum industria fidelium quorumcumque auribus per præsentem chartulam subsequens traditio et complacitatio manifestetur, qualiter diaconus quidam venerabilis, nomine Cundbato, pro remedio animæ suæ cogitavit.

Speravit namque, quod et omnino credendum est, si de rebus terrenis sanctas Dei ecclesias ditaret, ut inde sibi corporalis cura ac animæ salutis æterna amplificaretur. Quapropter ergo divino cogitatu instinctus tradidit proprietatem suam, quam habuit ad Quartinaha juxta Bilisaseo, ad sanctum Dei martyrem Emmerammum, domino suo Arnolfo filio regali permittente a quo eam in possessionem accepit. Tradita est autem prædicta proprietatis ab eodem venerabili Cundbatone pro domino suo Arnolfo et pro se in ipsam aram S. Emmerammi in manum videlicet Ambrichonis reverentissimi præsulis et advocati ejus Gundberti; id est, ecclesiam S. Joannis evangelistæ cum omnibus pertinentiis et adjacentiis suis, cum curte et parochia, et cum omnibus illuc concessis, mancipiis, agris, cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, decimis, aquis aquarumque decursibus locis illis traditis, id est, ad fluvium Salam quod Froperht jam olim in beneficium habuit et ad Velih, cæterisque omnibus mobilibus et immobilibus. E contra vero præfatus Gundpertus advocatus consentiente domino suo episcopo tradidit de rebus S. Emmerammi ante nominato Gundbatoni venerabili diacono quod Chezil Dux jam quondam pro remedio animæ suæ ad prædictum sanctum condonavit juxta amnem qui dicitur Raba; ea scilicet ratione, quatenus idem Gundbato-ambas res illas firmiter atque utiliter possideat usque ad obitum suum. Post vero integritate cuncta ad sæpe jam dictum Dei sanctum redigantur et restituantur. Et ut hæc auctoritas traditionis firmior habeatur, subnotati testes per aures trahuntur: Polô, Jacob, Reginhoh, Solomon, Eckirih, Adamar, Avo, Fastmot, Gotaperht, Irmpert, Heripold, Unlaz, Pernhart, Herrant, Engilschalb, Erchanperht, Reginhart, Strupo, Hungis, Ambricho, Liutperht, Sigihart, Vicker, Patto. Item Avo, Switker, Gammo, Adalrib, Salacho. Insuper etiam juxta ipsam Aram prædicti sancti ille episcopus eidem Gundbatoni licentiam concessit, ut mancipia S. Emmerammi quæ ultra Rabam fuga lapsa sunt inquirat, et capiat et in eadem res ecclesiæ constituat, ut post obitum suum, sicut supra diximus, cuncta emeliorata ad sanctum Dei martyrem Emmerammum revertantur.

CAP. XXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem A episcopum et Ernestum.*

Concambium inter Ambrichonem episcopum et Ernestum quemdam venerabilem virum. Dedit igitur Ambricho ep. de rebus sanctæ Ecclesiæ jugera xxvi in loco qui dicitur Gundpatinga. Et e contra dedit Ernestus de rebus proprietatis suæ jugera xxviii in loco qui dicitur Preitpruanin, ea videlicet ratione, ut, si quis successor jam memorati episcopi hoc concambium mutare conaverit, tunc potestatem habeat Ernestus res suas convertere quocumque voluerit. Et hæc nomina circumstantiam, atque audientium: Erchenmar, Willihelm, Wichart, Anthelm, Eigil, Reginhart, Herilung, Anzo, Gundpold, Gerolt, Drudolt, Hartnid, Helfrih, Eckirih, Weladeo, Ato, Ermanok, Rodeog, Merimuz, etc.

CAP. XXV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Richelmum.*

Fructuosa valde, et non solum honesta, verum etiam nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res præambiarum utilitate partium. Hæc siquidem ratione convenit inter venerabilem episcopum Ambrichonem, et quemdam Dominicalem servum Rihhelmum ista commutatio. Tradidit itaque præfatus Rihhelmus in manum supradicti episcopi et advocati ejus Bahardi de rebus proprietatis uxoris suæ pratum unum habens jugera xii, et de arabili terra jugera viii quæ sunt sita juxta cellulam quæ dicitur Dehtapeta. E contra etiam jam dictus advocatus cum licentia episcopi tradidit jam sæpe dicto Rihhelmo de rebus sancti Petri de arabili terra jugera xx quæ sunt sita prope villam quæ dicitur Winzara. Et ut hæc commutatio firmior esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore conscriptas inde exhibere et testes adhibere quorum nomina sunt hæc: Kaganhart, Ciliman, Pezo, item Ciliman, Odalperht, Engici, Eiorih, Pliidker, Salacho, Alpoz, Amætheri, Sono, etc.

CAP. XXVI. — *Transitio Avalunæ.*

In Dei nomine tradidit Avaluna ad S. Emmerammum mancipia x quorum nomina sunt: Leva, Kerhart, Paldrib, Folerat, Willirih, Deotperht, Willipure, Reginpold, Cotaperht, Kisalfrid. E contra vero Immo advocatus et Ogo tradiderunt de rebus S. Emmerammi prædictæ Avalunæ in proprietatem mancipia v, id est: Unroh, Helidolf, Snelhart, Hutto, Egilwih. Hi sunt testes: Ogo, Masso, Epucho, item Epucho, Wago, Isanpero, Adalperht, Rodolt. Actum est ad Potinreinna.

CAP. XXVII. — *Transitio Ratharii cujusdam Romani.*

In nomine summi Dei notum sit omnibus Christianæ religionis hominibus, talem scilicet causam scire volentibus, quod ego Rathari pro futura mercede cogitans ac servitii mihimet placiti memor, propriam ancillulam meis videlicet laboribus acquisitam, nomine Ellinpurgam ad altare Dei, quod

constat dicatum in honore S. marfyris Emmerammi tradidit propriamque post obitum meum illi loco dicavi. Quippe ea ratione, ut inde patrocinium ac defensionem speraret, atque per singulos annos nihil plus quam quatuor denarios persolveret, reliquum quoque vite hujus tempus proprio dispensaret arbitrio. Denique tres filios meos, quos mihi supra nominata genuit mulier, nomine Alwinum, Johannem, Bernhardum, liberos atque ab omni servitutis humanæ vinculo securos reliqui. Fratribus quoque meis presentibus, nomine Alino et Alawino, et in utraque re, id est feminae filiorumque libenti animo consentientibus. Actum autem hoc coram civibus urbis regni Radasponensis quorum nomina cernuntur in subjecto: Lantolt subvicarius civitatis, Adalpero exactor telonei, Odalman, Egikolf, Ratker, Wolfrid, Ratcoz, Huntolf, Otwin, Welo, Wachilo, Adalrat, Enei.

CAP. XXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Rihcowonem.*

Fructuosa valde et nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res præambiarum commoditate partium. Hoc quoque quidam nobilis, nomine Rihcowo, non prætermisit, sed etiam tradidit ad S. Emmerammum proprietatem suam quam habuit in illa marca ad Menzinpah in manum Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Garabarii. E contra vero idem advocatus cum licentia episcopi tradidit prædicto Rihcowoni de rebus S. Emmerammi ad Talamazinga terræ arabilis jugera viii, et nemusculum unum. Isti autem sunt testes concambii hujus: Unlaz, Erchaufrid, Askarih, Deotmar, Helfrih, Sigifrid, Tinto et cæteri.

CAP. XXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilmarum et fratres ejus.*

Nonnullorum comperiat industria fidelium quorumcumque auribus hujus chartæ injuncta fuerit notitia qualiter Ambricho reverentissimus præsul, et quidam vir nobilis, nomine Engilmarus, germanique ejus, Mezi videlicet atque Vitalis pro utrarumque utilitate partium commutationem perfecere præsentem. Tradidit namque prædictus puer Engilmarus cum fratrum suorum consensu ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem habuit ad Menzinpah, nihil extra dimittens nisi tribus carris ligna sumenda ac pastura porcis xl. Cætera vero omnia sine ulla contradictione ad prædictos sanctos contradidit in manum Ambrichonis vener. ep. et advocati ejus Gundberti; id est, casam cum curte, marcam silvæ bonam, terræ arabilis jugera xliii, pratorum carradas xxx et servum unum, nomine Othelnum. E contra autem præfatus magni meriti episcopus et advocatus suus Gundbertus tradiderunt eisdem viris nobilibus de rebus S. Emmerammi ad Sallahopit casam cum curte, ecclesiam et quidquid in ea fuit. Terræ arabilis jugera xlv, pratorum carradas xxx, silvæ

locos n. et servum unum, nomine Egilwolfum. A
Sunt etiam testes hujus commutationis auribus
tracti: Ogo, Adolf, Avo, Strupo, Stazo, Helfrih,
Hartwic, Truhthad, Hawart, Unlaz, Cheftinc, En-
gilperht. Actum coram Engildeone comite et Engil-
maro abbate, regnante Karolo imperatore.

CAP. XXX. — *Commutatio inter Ambrichonem epi-
scopum et Salamannum.*

Fructuosa valde et mirabiliter utilis olim inter
homines inoleverat consuetudo commutandi videli-
cet quasdam res pro anbarum opportunitate par-
tium. Idem quoque Sulomanno cuidam nobili viro
imitandam complacuit suam fideliter præcogitando
commoditatem. Tradidit namque paulo superius
nominatus nobilis ad S. Dei martyrem Emmeram-
mum proprietatem uxoria sua Adalburnæ, con-
sentiente illa, qualem ad Menzpah hæreditario
jure habere visus est, in manum Ambrichonis ven.
ep. et advocati ejus Helfrici. Hoc est, in territorio
culto et incolto, silva ejusque termino, pratis, aquis
et earum decursibus, necnon et omnia quæ ibidem
habuit ex integro ad prædictum sanctum tradidit
atque transfudit. E contra vero præsul et præli-
etus advocatus de rebus S. Emmerammi tradide-
runt eidem nobili territorium ad Reitinpeh quod
Otmar jam quondam tradidit ad sanctum jam sæpe
dictum. Testes autem hujus commutationis sunt
hi: Avo, Strupo, Rupo, Ogo, Hahart, Polo, Unlaz,
Hiltipero, Hatto et cæteri.

CAP. XXXI. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Rathardum et fratrem ejus.*

Igitur fructuosa valde et plurimis consuetudo
utilis jam olim inter homines inolescere cœpit com-
mutandi scilicet quasdam res propter ambarum
commoditatem partium, quod et nunc magis ma-
gisque, maxime autem apud nobiles frequentatur.
Hoc ergo quidam generosi viri, uterini videlicet
fratres, vocabulis nuncupati Cundhart et Rathart,
ob suam utilitatem præterire noluerunt. Nam hi
præfati viri tradiderunt ad S. martyrem Emmeram-
mum in manum Ambrichonis vener. ep. illiusque
advocati nomine Gundberti in loco Atinga nuncu-
pato curtes duas cum totidem domibus, terræ ara-
bilis jugera LXX x, de pratis ad
carradas XXV, de silva bene provisa jugera XX, et
molinam unam. E contra vero prænotatus cultor
venerabilis et advocatus ejus de rebus B. martyris
Dei Emmerammi tradiderunt illis nobilibus, quippe
ad Totinaccharon Cundhardo casam cum curte, de
rure jugera LII, de pratis carrad. I, et Rathado
casam cum curte, territorii jugera XLII, pratorum
ad carrad. XII, de silva jugera III, in loco qui Vek-
kinga vocatur. Et, ut hoc stabile permaneat in fu-
turo a posterisque melius credatur, placuit duas
chartulas pari tenore scribere.

CAP. XXXII. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Altoldum diaconum.*

Nonnullorum comperiat industria fidelium quo-

rumcunque auribus hujus chartulæ inseratur notitia.
Tradidit igitur diaconus quidam venerabilis, nomine
Altoltus, ad sanctum Dei martyrem Emmerammum
talem proprietatem qualem habuit ad Atinga in ma-
num videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati
Wicrammi, id est terræ arabilis et pratorum jugera
XXX, et frutices ad exstirpandas jug. XV et eo am-
plius. E contra vero prædictus advocatus, nomine
Wicrammus, tradidit de rebus S. Emmerammi cum
licentia domini episcopi eidem venerabili diacono
terræ arabilis jugera XXX, ac silvæ jugera VI, et
pratorum carradas IV et aream I. Et hoc est juxta
lacum qui dicitur Munituna, quatenus præfatus
sanctus suarumque rerum provisor illud possideat ad
Atinga, et ille placidæ præstantiæ diaconus illud
B firmiter obtineat ad Munituna. Et, ut hæc commuta-
tio ita firma persistat, placuit duas chartulas pari
tenore conscriptas exhiberi cum testibus subnomi-
natis, id est Polo, Adolf, Avo, Strupo, Karaheri,
Cotaperht, Helfrih, Linthart, Waitanc, Erchanperht,
Hungis, Adalun. Actum autem ad Rockinga, præ-
sente Engilmaro, et Hittone abbatibus, ac Sandrato
archipresbytero atque Reginone diacono.

CAP. XXXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Lantpertum.*

Nonnullorum noverit industria fidelium qualiter
reverendus Dei cultor Ambricho concambium cum
quodam manumisso, nomine Lantperto, peregit. Ille
namque vir nuper ante nominatus tradidit ad S. Pe-
trum sanctumque Dei martyrem Emmerammum
proprietatis suæ de terra arabili jugera CL in manum
Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Helfrici, et
hoc jacet juxta castellum Erlinga nuncupatum. E
contra vero prædictus advocatus cum consensu epi-
scopi tradidit eidem Lantperto de rebus sanctorum,
quos prænotavi, terræ arabilis jugera CXXXIII in loco
Eidrateshusa nuncupato. Et ut hæc commutatio fir-
mior habeatur, placuit duas chartulas uno tenore con-
scriptas exhibere.

CAP. XXXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Adolfum.*

Per compendiosum hujus chartulæ narratum eju-
smodi affectum commutationis pandere conabor
omni aurem accommodare volenti. Tradidit ergo
vir quidam nobilis, nomine Adolf, ad S. Petrum
sanctumque Dei martyrem Emmerammum in ma-
num Ambrichonis vener. ep. et advocatorum ejus,
Helfrici videlicet atque Gundberti, proprietatem
suam quam habuit ad Husun, id est terræ arabilis
jugera LXIII, casam cum curte, horreum quoque,
atque pomarium, pratorum carradas IX, silvæ jugera
XXV. Necnon etiam omnia quæ sua sunt eidem loco
appendentia ad prædictos sanctos contradidit atque
transfudit. E contra vero Helfricus et Gundbertus
eum consensu episcopi tradiderunt prædicto nobili
Adolfo de rebus sanctorum in loco Alaha nuncupato
casam cum curte, horreum, pomerium, terræ ara-
bilis et pratorum jugera LX, et terminum in silva:

copiosum. Hujus autem traditionis testes sunt Polo, Avo, Strupo, Heidfolc, Gataperht, Irnperht, Perehtrih, Isanperht, Sindperht, Adallun, Hiltiprant, Patarih. Ippunc.

CAP. XXXV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Polonem.

Multorum agnoscat industria fidelium qualiter quidam servi quarumlibet suarum rerum, dominis scilicet magistrisque suis non contradicentibus, commutationem peregerunt. Dedit ergo Polo vicarius regis dimidium hobani Cotabaldi filii Kaganharli ad Chuningesdorf, et aream 1 et ponierum 1 servo S. Petri, nomine *Rinconi*, in manum ven. ep. Ambrichonis, atque advocati illius Helfrici. E contra vero advocatus Polo ante nominatus presente episcopo dedit hobam unam areamque unam Binconis servi S. Petri Cotabaldo famulo regis in manum Polonis in villa que vocatur Tanhusa. Hæc ergo commutatio facta est Ambrichone episcopo permittente et Polone in domo episcopi inter Erilapah et Menzinpah constructa.

CAP. XXXVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Posonem.

Olim igitur utilis et fructuosa inter homines consuetudo subolescere cœpit, commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium, quod et moderni siquidem plerumque peragere conantur crebrius ac crebrius commutantes vestigia imitando antecedentium patrum. Id etiam quidam nobilis vir, nomine Poso prætermittere noluit, sed propter utilitatem suam tradere studuit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum quamdam partem proprietatis suæ, quod et perficiebat. Hoc est, ad Perga et Hasalpah inter agros cultos et incultos, pratorumque terminos jugera cxviii in manum quoque venerabilis Dei cultoris Ambrichonis ep. et advocati ejus Adalhuni. E contra vero idem venerabilis præsul suisque advocatus de rebus S. Emmeramni ad Hedinpah et Tecchinpah tradiderunt præfato nobili æqualem partem agrorum atque pratorum. Et ut firmiter in futuro permaneat traxerunt testes quorum nomina sunt : Ogo, Adolf, Sindperht, Tevit, Grimperht, Embricho, Engilmar, Otachar, Rihker, Helfrih, Albrih, Gammo, Petilo, Unlaz, Cotahelm, item Embricho.

CAP. XXXVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hahardum.

Nonnullorum cognoscat industria fidelium, quorumcunque auribus hujus chartulæ injungatur effectio, quam utiliter ac honeste commutatio subsequens perficeretur. Karolus igitur imperator licentiam donavit cuidam nobili, Hahardo nomine, quamdam commutationem beneficii sui agere, missosque prudentes direxit eam valde caute perficere, Willihelmmum videlicet atque Sindbertum, necnon et Hadamarum. Tunc quippe præfatus nobilis tradidit ad S. Emmerammum cum consensu domini sui Cæsaris in manum Ambrichonis vener. ep. et vicarii sui Ogo-

nis de terra arabili et de pratis jugera cxxx, juxta fluent. Fattaræ in loco Bozilinga nuncupato. E contra vero præsul venerandus et vicarius suus dederunt eidem nobili, de rebus S. Emmeramni, terræ arabilis jugera lxx et silvæ lx in loco qui dicitur Hiltichova, juxta Isuram fluvium. Et ut hæc commutatio firma ac inconvulsa habeatur, placuit duas chartulas pari tenore conscriptas utriusque continere.

CAP. XXXVIII. — Traditio Hiltigardæ ad Menzinpah.

Noverit plurimorum capacitas fidelium per chartulæ hujus notitiam qualiter Hiltigart divino compuncta instinctu pro se suorumque parentum remedio res suas tradendo operata est. Talem itaque proprietatem qualem habuit ad Menzinpah, eadem Hiltigart tradidit ad S. Emmerammum in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati, nomine Helfrici, hoc est, territorium arabile et inarabile, prata, aquas, aquarumve decursus, terminum silvæ, necnon omnia que ibidem habuit, ad prædictum sanctum contradidit, nihil quippe prætermittens, nisi tantum in termino ejusdem silvæ ligni incisionem ad unum eorum. Hoc autem testificantur Berhticoz, Ogo, Avo, Strupo, Rodmunt, Liutperht, Erchanperht, Rupo, Avo, Hiltipero, Ambricho, Adalpold, Walah, Gammo, Eparhart.

CAP. XXXIX. — Traditio Engilberti atque Gundperti diaconi.

Commemoratio traditionis Engilberti atque Gundperti diaconi ac nepotis sui. Tradidit igitur Engilpertus atque Gundpertus nepos ejus in pago *Rotacgemæ* in villa nuncupata Skefowa ad monasterium Maninseo ad sanctum Dei archangelum Michaelem quidquid ibidem in illa villa habere visus est, casam cum curte, reliquisque ædificiis, terris, pratis, pomerio, vivariis, pascuis, silvis, mancipia vi quorum nomina hæc sunt : Rodker, Lantker, Paldmunt, Reginpurc, Rihdrud, Rihger. Omnia hæc supradicta ex integro firma ratione nullo contradicente supradicti Engilpertus scilicet atque Gundpertus tradiderunt; illo tamen tenore, ut hoc beneficium in villa nominata Ezinpah et etiam ipsam supradictam traditionem *Skefowa*, quandiu ambo vixissent, proprio jure possiderent. Isti sunt testes per aures tracti : Kerolt comes, Kerolt filius ejus, Ratolf vicarius, Antrih vicarius, Pazrih, Gundperht, item Antrih, Isanperht, Meginpold, Gerhart, Hotto, Kerboh, Ato, Adaloh, Erchanfrid, Lantperht, Ratolt, Saxo, Wilfrih, Avo, Samuel, Nothart, Cundhart, Wirunt, Otachar, Reginperht, Isanger, Cuniperht, Rato, Engilscalh, Otker, Cozolt, Otperht, Gisalmunt, Mahtheri, Cundpold et cæteri. Fidejussores Pazrih, et Cundperht ex utraque parte. Erchanfridus episcopus et advocatus ejus Cundpertus acceperunt illam traditionem, et concesserunt supradictum beneficium predictis diaconibus Engilberto atque Cundberto cum consensu monachorum. Actum ad Rota in ecclesia anno Dominicæ Incarnationis 852.

CAP. XL. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Morenzonem.*

Fructuosa valde et honesta consuetudo olim inter homines inoleverat cominutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Ea igitur ratione tradidit Morenzo cum licentia venerabilis episcopi Ambrichonis de rebus S. Emmerammi ad Otununtingon jugera vii cuidam viro nobili Wolframmo in proprietatem. E contra vero prædictus Wolframmus tradidit ad S. Emmerammum de rebus proprietatis suæ jugera vii ad Scussinchofun. Et ut hæc commutatio firmiter esset et a posteris melius crederetur, placuit duas chartas uno tenore inde haberi conscriptas, unam ad sanctum Dei, et aliam viro prædicto.

CAP. XLI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ekkiricum.*

Usus jam olim apud veteres nimium fructuosus pollere cœpit commutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium possessiones. Proinde quoque modernis temporibus hoc inante fieri in ecclesiasticis frequentissime facultatibus regum sanxit auctoritas, idque usque ad quinque hobarum numerum constare permisit. Ex hac igitur imitatione quidam nobilis Ekkiricus nomine inductus tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietatem suam, quam habuit ad Homeres, in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Reginhohi, id est, casam cum curte, terræ arabilis jugera XLVI, pratorum carradas XXVI, silvam copiosam, molam unam, aquas, aquarumque decursus, una cum omnibus ad eundem locum accedentibus ad prædictum sanctum contradidit atque transfudit. E contra vero ante nominatus advocatus cum episcopi consensu tradidit Ekkirico de rebus S. Emmerammi ad Espilipah casam cum curte, ac totidem jugera agrorum et pratorum in perpetuo habendum simul cum omnibus illuc pertinentibus. Sunt quidem testes per aures tracti ejusdem vicissitudinis Ogo, Willihelm, Oto, Melfrih, Adalperht, Sigiperht, Helinger, Gammo, Erchanpold, Pern, Gemmunt, Rafolt, Nidhart et cæteri.

CAP. XLII. — *Translatio Engilmari presbyteri.*

Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, presentibus scilicet et futuris, quod quidam presbyter, nomine Engilmarus tradidit mancipia vii ad S. Petrum, quorum nomina sunt hæc: Zeiza, Sigipirc, Wolfo, Asflat, Toto, Nordker, Rodmunt, et conciliavit ut Zeiza scoparet tantum ecclesiam S. Petri, et illi serviret quod potuisset; Asflat autem serviret Wolfoni clerico et fratri suo ad dies vitæ suæ, et post obitum ejus ad eandem traditionem constaret. Hanc traditionem excepit Salomon vassus Ambrichonis ven. ep. Et isti sunt testes per aures tracti:

CAP. XLIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Otmarum.*

Multum namque utilis et nimium commoda consuetudo jam olim inter homines inoleverat quod, res suas inter se pro aptis finibus locorum commutare cœperunt. Pro eadem utilitate ambarum partium convenit inter vener. ep. Ambrichonem et quendam virum nobilem, Otmarum nomine, ut aliquam rerum suarum inter se commutationem facerent, quod et ita fecerunt. Tradidit igitur prædictus Otmar ad S. Emmerammum de rebus proprietatis suæ aream unam, et de terra arabili jugera ix in loco nuncupato Ipah. E contra dedit venerandus præfatus episcopus de rebus S. Emmerammi in eodem loco Ipah in proprietatem habendam ipsi Otmaro de terra arabili jugera x. Isti sunt testes utriusque traditionis: Ogo, Pirihilo, Walah, Terpiton, Jacob, Erchanfrid, Willihelm, Willipold, Parto, Meiol, Ekkirih, Adalger, Ludo, Wago, Isanpero, Reginhart Amalker. Anno Domini 865.

CAP. XLIV. — *Translatio Otberti Castaldi.*

Breve commemoratorium de rebus Otberti Castaldi de Longobardia, quas dedit ad S. Emmerammum, quæ sunt in Statuaras. Inprimis casas duas cum introitu suo et hortum, olivas x, de prato partes tres, vineæ perticas duas, de terra aratoria perticas vi. Et de ipsis rebus fuit investitus in presentia Plagiverti, et Ratberti, et Batruini de Banilo, et Gunduini, et Gumarii de ipso loco, et alii homines fuerunt ibi de Romania, Florinus, et Manulfus, et Valerius, et ipsas res pro anima Otberti Castaldi in casa S. Emmerammi accepit Liutpold presbyter et Heimo laicus de Ergoltespach.

CAP. XLV. — *Translatio Einhardi presbyteri et Erhardi.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Cogitando cogitavimus ego Einhardus presbyter et Erhardus de futura beatitudine et illorum retributione qui vitam meruerunt habere æternam. Ideoque tradidimus proprias res nostras quas habere visum sumus in vico nuncupate Wolfmuntingas ad monasterium Adlwini episcopi quod situm est juxta fluenta, quæ vocatur Rehtratanze ad sanctum Salvatorem pro remedio animarum nostrarum, vel parentum nostrorum, ecclesiam cum ædificiis, terris, silvis, campis, pratis, molendinis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, casas vel scurias, et hæc firmata esse volumus perpetualiter. Postmodum venerunt Adalwinus episcopus cum multis nobilibus viris in ipso vico qui vocatur Wolfmuntingas, et tunc in presentia eorum Einhardus et Erhardus et uxor ejus Willipure traditionem fecerunt coram ipsis cum ecclesia, ædificiis, terris, silvis, campis, pratis, molendinis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, casas

ptis locis quæ dicuntur Turunfeld et Altstat. Et Willipure tradidit mancipia quatuor. Et convenit nos, ut Pernhardus filius Erhardi habeat ibidem suo pecori pascua et de silva utilitatem ad suum usum, in ea vero ratione ut, quandiu vixerent, in eorum sit potestate. Post vero discessum eorum redeat, sicut superius in traditione continetur, ad monasterium S. Salvatoris quod Adalwinus episcopus gubernare visus est, ad utilitatem servorum Dei qui in eodem loco Deo servire noscuntur. Si quis vero, quod fieri non credimus, aut nos ipsi, aut aliquis de hæredibus nostris, aut ulla opposita persona, quod futurum esse non credimus, contra hanc chartulam traditionis inire tentaverit, non valeat vindicare, sed ista charta a die præsentis et deinceps firma omni tempore et inviolata maneat stipulatione subnixæ. Hæc autem traditio facta est in præsentia Adalwini episcopi et aliorum nobilium, quorum nomina hæc sunt: Hadager, Wicterb, Sigihart, Adalperht, Wicco, Grimuni, Meiol, Waldperht, Erchanloh, Huswart, etc.

CAP. XLVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Arnmodum.*

Comperiat multorum industria virorum qualiter venerabilis Dei cultor Ambricho episcopus ac quidam nobilis Arnmodus in invicem commutarunt res suas ob ambarum utilitatem portionum. Tradidit itaque præfatus vir nobilis ad S. Dei martyrem Emmerammum proprietatis suæ partem unam. Hoc sunt terræ arabiles jugera XII in loco qui dicitur Lipoltinga, in manum quoque Ambrichonis venerabilis episcopi et advocati ejus Atonis. E contra vero his præscriptus præsul cum advocato suo tradidit eidem nobili de rebus S. Emmerammi in eodem loco totidem jugera de terra culta. Et ut hoc inconvulsim permaneat, placuit etiam duas chartulas exhibere uno tenore conscriptas.

CAP. XLVII. — *Complacitatio quam Thevit et Erhilt uxor ejus fecerunt.*

Commemoratorium renovationis illius traditionis, quam Thevit quidam nobilis et Erhilt uxor ejus jam pridem ad sanctum Emmerammum perfecerunt. Venit namque Ambricho venerabilis episcopus in ecclesiam S. Emmerammi, et Pernhardus et alii multi ejusdem provincie nobiles viri. Tunc prædictus Thevit accessit ad aram S. Emmerammi et renovavit traditionem suam antiquam, tradendo videlicet talem proprietatem ut habuit ad Hornpah, et IV mancipia quorum nomina sunt: Hucimor, Gamanhilt, Deotfrid, Walhilt. Nihil de omnibus extra dimittens quæ in hoc loco Hornpah habere visus est. Ea tamen ratione; ut sua beneficia omnia in proprietatem haberet usque ad finem vite suæ, et Erhilt, si diutius viveret, in proprietatem possideret; post amorum namque obitum omnia prædicta emeliorata cum acquisitione illorum sine ullius contradictione ad sanctum Dei constarent jure perenni. Hanc renovationem et vestituram accepit prædictus venerandus episcopus et Helfricus advocatus ejus. Erlapold fide-

jussor et testis erat; et alii vero multi testes: Pernhart, Ogo, Reginperht, Isanperht, Terpaton, Walto, Saxo, Uzant, Rihhoff, Durinchart, Hilttrib, Erchanfrid, Pazrib, Sigivuns, Salomon, Sigihart, Folcrat, Dancholf, Liutperht, Lantperht. Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini 868.

CAP. XLVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gerpertum.*

Valde venusta et utilis nimium jam olim inter homines inolevit consuetudo ut res suas sub reconciliatione commutarent. Quapropter convenit inter venerandum episcopum Ambrichonem et Kerpertum vassum suum, ut et ipsi inter se pro utilitate ambarum partium in rebus suis commutationem facerent. Tradidit igitur prædictus Gerpertus quidquid habere visus est proprietatis in villa, quæ dicitur Sempinchova, necnon et in villa quæ vocatur Altha; id est, servos II quorum nomina: Frumolt et Walger, et terram, prataque, et omnia, ut supra scriptum est, quæ in his duobus locis visus est habere, sancto Emmerammo tradidit in manus episcopi et advocati sui Wicrammi, et de terra arabili jugera XX et de prætis carradas XXX; plus tradidit Gerpertus quam accepisset. E contra tradiderunt episcopus et advocatus ejus Wicrammus ipsi Gerperto in proprietatem jure perenni quidquid sanctus Emmerammus visus est habere in villa quæ vocatur Pilinga, et servos II, Lupum et Winimarum. Et isti sunt testes utriusque traditionis: Lantpero, Uzant, Engilscalc, Adalperht, Lantperht, Liuthart, Fastmot, Otker, Horscmot, Helfant.

CAP. XLIX. — *Commutatio inter Ambrichonem et Witoldum.*

Noverit hujus chartulæ relationem plurimorum industria fidelium qualiter quarumlibet rerum commutatio ambarum ob utilitatem partium peracta sit. Tradidit itaque Witoldus quidam nobilis ad S. Emmerammum jugera IV in manum Ambrichonis venerab. ep. et advocati sui Rodkarii, juxta Filsca quoque in loco qui dicitur Niwinkusa. E contra vero in eodem termino, piissimo rege Karlomanno permittente, tradidit prædictus advocatus eidem nobili de rebus sancti Dei martyris Emmerammi, consentiente Episcopo, jugera III. Actum est ergo ad locum Chirichun in præsentia Geionis atque Rumboldi comitum, astantibus primatibus pagi illius. Et isti sunt testes qui hoc testificant per aures tracti: Milo, Pehtheri, Pehthicoz, Offo, Rodolf, Lantperht, Egilpern, Hadager, Pero. Placuit etiam duas chartulas de hoc exhibere uno tenore scriptas, quatenus melius credatur.

CAP. L. — *Traditio Chocilonis comitis.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Notum igitur fieri volumus cunctis Christianis fidelibus et infidelibus, præsentibus sc. et absentibus, necnon et futuris, quod ego Chozil humillimus comes de hereditate mea tradidi ad S. Emmerammum in proprietatem ad Stromogin quantum Gundpoldus habuit in

proprietatem et in beneficium in villa nuncupante Reginwartesdorf, et in Rosdorf, cum terra, aratura, vineis, atque pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, et in omnibus marchis. In nomine Domini. Amen. Hi sunt testes : Ratpot comes, Gundram comes, Gundpold comes, Huogo, Hunolf, Engildeo, Gundpold, Puoso, Cötahelm.

CAP. LI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Alawicum presbyterum.

Fructuosa et honesta ac nimium utilis consuetudo jam inter homines inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Ex hac igitur consuetudine quidam vir nobilis, nomine Alawih quoque presbyter provocatus, tradidit a S. Emmerammum una cum advocato suo Gundalberto in manum Ambrichonis reverentissimi presulis et advocati ejus Adalrici talem proprietatem qualem habuit ad Ottarpah quam ei Hludowicus piissimus rex præcepto auctoritatis suæ condonare dignatus est in perpetuam possessionem. E contra vero Adalricus cum consensu domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmerammi eidem Alawico illam Ecclesiam ad Holzhusa cum territorio appendente in proprium firmiter habendum, quod Popo presbyter jam quondam in beneficio habuit. Hujus vero rei testes sunt : Polo, Ogo, Deotpold, Jacob, Wago, Reginhoh, Odalperht, Gozperht, Unlaz, Eparhart, Sigifrid, Adalperht, Gammo, Job, Ambricho, Albrih. Vestitores autem Adalricus advocatus episcopi, atque Gundalbertus advocatus Alawici presbyteri.

CAP. LH. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Rodoldum

In nomine summi et æterni Dei. Convenit inter venerab. virum Ambrichonem ep. et quendam hominem, cujus nomen Rodolt, de commutabilitate aliquarum rerum, quod et ita fecerunt. Tradidit præfatus vir Rodolt ad sanctam Emmerammum martyrem Christi unum servum, nomine Ardeonem, et de terra arabili jugera xv in loco qui dicitur ad Prunnon. E contra prædictus Ambricho, venerandus episcopus et advocatus ejus, nomine Rodker, cum consensu monachorum et totius familiæ tradiderunt ipsi Rodolto in proprietatem unam ancillam, nomine Anstrat, et de terra arabili jugera xv, in ipso loco qui vocatur ad Prunnon, ac perpetua stabilitate firmavit.

CAP. LIII. — Commutatio inter Ambrich. episcopum et Truhthardum.

Utilis et nimium fructuosa consuetudo olim inter homines inoleverat, et adhuc plerumque apud quasdam nobiles bene cauteque frequentatur. commu-

A advocati ejus Avonis agros iii in loco qui dicitur Sallohopt. E contra quoque Avo advocatus præfati episcopi tradidit in eodem loco de rebus S. Emmerammi jam dicto Truhthardo agrum unum.

CAP. LIV. — Commutatio inter eosdem.

Notitia qualiter dominus Ambricho ep. et Truhthad advocatus Waltratæ commutationem pro commoditate amborum fecerunt. Dedit supra dictus ep. ancillam, quæ vocatur Deotmot in proprietatem Waltratæ. Et e contra tradidit advocatus ejus in manum episcopi et advocati sui Helfrici alteram ancillam, nomine Deotpure, sine utrarumque filiis. Et isti sunt inde testes per aures tracti : Avo, Rihger, Alawih, Alprih, Atto, Ermenhart.

CAP. LV. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Heinrichum comitem.

B Fructuosa valde ac nimium utilis consuetudo olim inter homines inoleverat transmutandi videlicet quasdam res pro ambarum utilitate partium. Proinde quoque Ambricho ven. episcopus atque Heinrichus comes ob commoditatem quorumlibet mancipiorum commutationem fecerunt. Porro Heinrichus comes tradidit ad S. Emmerammum mancipia ii, Cirninum atque Razonem, in manum præfati presulis et advocati ejus Helfrici. E contra vero idem episcopus cum eodem advocato suo tradidit Heinricho in manum advocati sui Rodhardi Hadaricum Scieram. Quatenus hæc commutatio firma habeatur, placuit duas chartulas uno tenore scriptas exhibere.

CAP. LVI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.

C Notum sit omnibus fidelibus quia Altoldus quilibet diaconus de nobili ortus prosapia ad Munolfingon proprietatis suæ agrum unum ad sanctum Dei Emmerammum tradidit in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Otonis, ipso quoque præfate episcopo et Rumoldo comite præsentibus. In recompensatione vero eadem tradidit prænotatus præsul et advocatus illius de rebus S. Emmerammi eidem nobili clerico in eodem loco agrum unum. Isti sunt testes per aures tracti : Kerperht, Ekkirih, Gota-perht, Wieram, Reginperht, Reginwart, Rihpold, Rodperht, Willihelm, Askarih.

CAP. LVII. — Commutatio inter Ambrichonem et Folricum.

D Nonnullorum comperiat industria fidelium quia vir quidam nobilis, nomine Folcrih, tradidit ad S. Emmerammum in loco Pisinga nuncupato inter terram arabilem et prata et silvam jugera xxv in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Gundberti. E contra vero idem advocatus cum licentia episcopi tradidit prædicto nobili de rebus S. Emmerammi jugera xxv in loco qui dicitur ad Prunnon.

dam nobilis tradidit proprietatis suæ agrum unum juxta villam Aespilipah ad S. Emmerammum in manum Engilberti, qui hoc beneficium habuit in loco prædicto. E contra vero idem Engilbertus tradidit de rebus S. Emmeranmi præfato Engilscalcho cum consensu Ambrichonis ven. ep. pratum unum juxta laticem quæ Alaha vocatur.

CAP. LXIX. — *Translatio cujusdam femine quæ vocatur Sicca.*

Noverit plurimorum industria virorum qualiter Sicca et advocatus ejus Richo desierunt partem unius ecclesiæ rurisque ad illam pendentis inquirere ad Erininga. Abrenuntiaverunt se autem portioni eidem, et sic laxaverunt eam ad S. Emmerammum, dicentes eam amplius nunquam sese velle inquirere. Ad hoc confirmandum sunt testes Avo, Strupo, Gundperht, Erchanperht, Woladeo, Rihger, Arperht, Hiliigoz, Gammo, Embricho, Amalperht, Rihperht, Petilo, Wallah, Adalger.

CAP. LXX.—*Commutatio inter Erchanfridum episcopum et Perekthardum.*

Fructuosa valde et nimium utilis consuetudo olim apud homines inoleverat commutandi videlicet quarumlibet rerum portiones pro ambarum opportunitate partium. Ergo quam ob rem quidam nobilis, nomine Perethardus, tradidit ad S. Petrum ap. sanctumque Dei martyrem Emmeram. molendinum unum ad Atinga in manum Erchanfridi venerabilis ep. et advocati ejus Odalperti. E contra vero idem advocatus cum consensu episcopi juxta prædictum vicum tradidit eidem nobili viro jugera III, in proprio habendum. Proinde quoque placuit duas chartulas uno tenore conscriptas exhibere ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur. Et isti sunt testes: Pernhart, Dultinc, Anthelm et alii multi.

CAP. LXXI.—*Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Richonem.*

In antiquis igitur patres qui fuerunt temporibus nonnunquam pro necessariis cogitaverunt commerciis terrenisque utilitatibus suis invicem consensum præbentes quarumlibet rerum facultates vendere vel comparare, tradere aut etiam aliud in aliud transmutare. Unde et moderni successores illorum imitantes institutiones crebrius id ipsum facere solent pro locorum commoditate arborum pratorumque jugera donibus et proprietatibus suis aptius copulantes commutatione concordii. Hoc etenim non prætermiserunt Ambricho electus Dei pontifex, et quidam nobiles viri Rihho ejusque filius Freso, sed illorum consensu hæc subsequens commutatio convenienter nacta est. Tradiderunt quædam nobilis ad hoc

aus suos Helfrih tradiderunt de rebus S. Emmeranmi in loco qui dicitur Mezinga eisdem præscriptis viris domum cum fisco ac jug. XXVII. Hoc namque et utraque parte ad testificandum isti per aures tracti sunt: Helfrih, Lantpero, Erchanpold, Sindibo, Regimolt, Froperht.

CAP. LXXII. — *Commutatio inter Ambrichonem et Gisalam.*

Gisala dedit Ambrichoni episcopo servum, nomine Ratpertum. E contrario episcopus dedit Gisalæ Petouem. Hanc etiam commutationem cum wadio peregerunt Wolfger Gisalæ et Helfrih advocatus episcopi, in præsentia ejusdem episcopi, et Hittonis abbatis et aliorum qui vocantur Adolf, Ogo, Wicram, Odalperht, Sindperht, Westargowo, Gerperht. Hoc autem actum est IX Kal. Mai., in prato ad Mozinga.

CAP. LXXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Tatonem.*

In nomine Dei summi. Placitum atque conventum inter ven. ep. Ambrichonem et quemdam fidelem suum, nomine Tatonem, nobilem virum ut aliquas res inter se pro communi utilitate et compendio commutarent. Dedit igitur prædictus Tatto de rebus proprietatis suæ uxoris ad S. Emmerammum, id est inter terram arabilem et silvam extirpativam jugera CL, insuper separatim silvam I in villa Perge; ut e contra prædictus Ambricho ven. ep. sive a rege cum præcepto in proprietatem acquireret, quiddam de ipsa sancta ac prædicta Dei ecclesia in beneficio antea habere videbatur ad Fatiragimundi, id est: ecclesiam, de terra arabili jugera LXXV, de pratis ad carradas VIII, de silva jugera II. Isti sunt per aures tracti: Arnmot, Folcrat, Dultinc, Tevit, Cotaperht, Vulvilo, Wichram, Ogo, Oto, Waltunc, Otachar, Fastmot, Perekhart, Gemmant, Hunrih, qui et investituræ fidei jussor Waldperht, similiter Gerwih, similiter Gernod testis, Pazrih, Irinc, Abrih, Liutperht, Engilhelm, Odalperht, Salagrim, Folrat, Rodmunt, Otker Wisunt, Hiltimot, Lantrat, Salomon, Durinchart, Pillinc, Santuel, Ratpero monachus, Wolfram monachus, Adalger monachus et Wichart presbyter commutationem scrutati sunt et probaverunt.

CAP. LXXIV.—*Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altoldum diaconum.*

Perutilis ac nimium fructuosa olim inter homines consuetudo inolescere initiavit commutandi scilicet pro ambarum commoditate partium quaslibet res sive hæreditatum quoque, seu beneficiorum aut accedentium proprietatum. Propterea vero placuit cuidam ecclesiastico diacono, videlicet Altoldo tradere jugera terræ arabilis quæ ad sanctum Dei mar-

ificaturum sunt, nomina subsequuntur; id est : A
lilimar, Gerperht, Deotmar, Iriuc, Nanzo, Engil-
helm, Cozperht, Adalhoh.

CAP. LXV. — *Commutatio inter Ambrichonem epi-
scopum et Ellinpurgam.*

In nomine summi et ceteri Dei. Convenit inter
ven. virum Ambrichonem ep. et quamdam feminam,
nomine Ellanpure, de commutabilitate aliquarum
rerum, quod et ita fecerunt. Tradidit præfata Ellan-
pure et advocatus ejus nomine Folerat ad S. Emme-
rammum de terra arabili jugera II in loco qui dicitur
Mucilashaha. Et e contra tradidit Rodker advoca-
tus S. Emmerammi jug. I, Ellanpurgæ et advocato
ejus cum consensu venerandi episcopi, et monacho-
rum et totius familiæ in ipso supradicto loco ad
Mucilashaha, ac firmavit cum testibus. Iterum fecerunt
concaumbium in placito coram populo præsentem
Othelm, Wago, Pirihtilo, Isanspero, Hadager,
Willihelm, Snellof, Isandeo, Ellandeo, Ogo, Pal-
dram, Francho, Ermperht, Isanperht, Gozperht,
Willipold, Engilperht, Chuniperht, Chuntilo, Rupe
et alii plures.

CAP. LXVI. — *Commutatio inter Ambrichonem epi-
scopum et Paldricum.*

Fructuosa et nimium utilis consuetudo olim apud
homines rationales inolescere cœpit commutandi
videlicet quasdam res pro ambarum commoditate
partium. Illa etenim antiquorum consuetudo inter
inniores sæpius sæpiusque celebratur. Tradidit ita-
que quidam vir nobilis, Baldricus nomine, proprietatis
suz ad sanctum Dei martyrem Emmerammum
unum pratum cum molendino loco situm in dextro
fittoris sine illius aquæ quæ dicitur Filisa juxta Opi-
rinhusa in manum quoque ven. ep. Ambrichonis et
advocati ejus Rodkarii. Cujus prati longitudo quin-
quaginta perticis constat, atque latitudo duodecim.
Porro præfatus venerabilis vir Dei et advocatus suus
Rodkarius e contra tradiderunt eidem nobili in sini-
stro ejusdem fluentis margine alterum pratum æquali
mensura de rebus prædicti sancti Dei. Et, ut hoc
vero firmius fiat, placuit duas chartulas uno tenore
conscriptas exhibere ac testes adhibere. Hi sunt :
Othelm, Wago, Heriperht, Paldrih, Einhart, Arna-
mar, Isangrim, Heinger, Gerbart.

CAP. LXVII. — *Traditio Rihpaldi abbatis.*

Quoniam priscis temporibus nobilis quidam vir,
nomine Rihpald abbas, et amita ejus, nomine
Deotlind, tradiderunt Deo et S. Emmerammo res
proprietatis suæ pro remedio animarum suarum,
quidquid habuerunt ad Phetarah, sive ad Yvpinpah,
seu ad Ahu, quod postea ipse Rihpald voluit com-
placitare nepotibus suis Engilmone et Isandcone,
sed non perfecit, quodque ita ab eis fuit injuste
ibreptum de potestate S. Emmerammi, quodque
Baturicus episcopus et advocatus ejus Immo exqui-

turico episcopo et advocato ejus Immoni, et idem
Immo inde ab eis vestituram accepit. Sed postea
eorum fuit petitio aliorumque bonorum hominum,
ut hoc ipsum iterum eis in beneficium concederetur.
Quodque benignitas Baturici episcopi eis noluit de-
negare, sed ita illis concessit hoc in beneficium
usque ad dies vitæ suæ contra censum condignum,
et hoc fecit una cum consensu congregationis S.
Emmerammi, et illi accepto inde beneficio ab epi-
scopo Baturico et ab advocato ejus Immone wadia-
verunt inde censum quatuor solidorum annis singulis
persolvere ad festivitatem S. Emmerammi, et nullam
inde negligentiam facere nullamque amplius contro-
versiam ullo modo pastoribus S. Emmerammi neque
familiæ ejus. Quod si facerent, secundum legem
omnino componant neque ullo modo habeant po-
testatem hoc de ipsa casa Dei alienare, sed meliorare,
quantum prævalcant. Et ideo inde duas cartulas
uno tenore conscriptas ad firmitatem atque memo-
riam posteris fieri decrevit supradictus episcopus.
Et isti ibi præsentem erant qui hoc viderunt et au-
dierunt : Odalperht, Salahho, Immo, Rihhart, Pillinc,
Cundalperht, Marcho, Otger, Mauri, Adalger, Puroso,
Aopi, Ritant, Wichart, Cundfrid, Engilpald, Adal-
perht, Appo, Antrih, Winiho, Atto, Cotaperht,
Sigiperht, Ratperht, Truhthad Ratolt, Ratolf, Amal-
rih, Wolfbero, Ratpald, Nidhart, Egin, Be-
rehtold, Waldger, Rahhoff. Actum est hoc ad
Reganaspure anno Incarnationis Domini 822, imperii
vero Hludowici octavo, ad missam sancti Martini,
indictione prima, tertia feria, et ego Dignus nomine
scripsi hanc chartam ad confirmationem jubente Ba-
turalico ep.

Commemoratio brevi sermone conclusa de hære-
ditate Rihpaldi abbatis quam tradidit ad S. Emme-
rammum in locis his, id est : ad Ahu, et ad Yvpinpah,
sive ad Pheterah, quamque postea Engilmon, et
Isandeo invasores injusti reddiderunt Immoni advo-
cato S. Emmerammi, secundum quod placitatum
habuerunt persolvendo per singulos annos in censu
ante Cotafridum comitem, id est quatuor solidor-
um. Actum autem coram his omnibus, id est Ga-
manolf, Salaho, Sahso, Adalrih, Reginhart, Wi-
chart, Kerrih, Erchanpald, Rihlant, Frehholf, Gi-
salfid, Engilpald, Odalscale, Herigoz, Staracholf,
Rodicho, Wolfrid, Adalo, Heimo, Cundbertus,
Cozzol, Frumolt. Missi enim sunt ibi in his locis ad
possidendam vestituram istam hi tres homines
nostri : Cundperht ad Ahu, et Stephanus clericus ad
Jupinpah, Cadenchilo ad Phetarah hanc vestituram
concedit. Et ita finita sunt placita hæc et revocata
in concordiam.

CAP. LXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Rodoldum comitem.*

Notitia, qualiter Ambricho Radasponensium epi-
scopus et Rodoltus comes [Cod. hic semper : comis]

e contra dedit Rodolus comes Ambrichoni ep. in A manum advocati sui Perahtrici in loco qui dicitur Stupinga jugera XL, et in loco qui nominatur Pirihhinwane similiter. Hoc autem factum est anno Incarnationis Domini 874, Indict. 7, et in VIII Kal. Junii.

CAP. LXIX. — De Marca ad Bramam fluvium.

Hæc ratio vel notitia manifestat de marca nostra in loco qui vocatur Braama, quæ pertinebat ad Sceninowe et monasterium S. Martini, quæ injuste diu nobis ablata est; sed nunc tandem reddita est per Anawanum et fratrem ejus Rihwassum; hoc est, de fluvio qui dicitur Braama, usque ad locum qui dicitur Tiufbah inter cultam et incultam terram jug. cxx, et hoc fuit factum coram Wichelno misso comitis Geroldi in ipsa marca nostra coram his omnibus, quorum nomina sunt ista, et Ellenricus exstitit advocatus noster ex parte monasterii S. Martini: Erchanperht, Elgil, Paturih, Gundperht, Cuniperht, Rodperht, Anthelm, Reginhart, Regino, Engilperht, Tevit, Rodperht, Hetin, Helmuni, Engilpero, Friccho, Rodolt, Egilmunt, Willihelm, Etilo, Reginperht. Actum VIII Id. Martii, Feria III, in quadragesima in loco, ut supra. Scripsi autem ego Ellinhardus diaconus jussu domini mei Baturici episcopi.

CAP. LXX. — Traditio Rihpaldi abbatis ad Sezpah.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Igitur in Dei nomine ego Rihpaldus abbas tradidi hæreditatem meam quam habui ad Sezpah, et ad Niwinhuson in manus Abbonis et Engilmonis et Isandeonis, et Paldrici, et Ratolfi et Anoni; ut si ego mortuus fuisset in isto itinere ad palatium eundo, tunc ipsi viri hæc omnia pro anima mea ad S. Emmerammum tradidissent, petoque Adalwinum episcopum vel ejus successores, ut hæc duo loca, id est, ad Sezpah et ad Niwinhuson semper ad S. Emmerammum serviant, et nemini in beneficio donentur, et manentes ipsi non mutantur, sed maneat in locis suis et ipsa mancipia. Defuncto vero Rihpaldo abbate, venit Abbo una cum Paldrico et Ratolfo, similiter et Ano ad S. Emmerammum, et eandem traditionem quam Rihpald abbas in eorum manus posuit tradiderunt S. Emmerammo pro Rihpaldi abbatis animæ æterna mercede, et vestierunt casam S. Emmerammi de omnibus quæcunque tradiderunt, id est, manentes XIV, ad Sezpah, ad Niwinhuson IV, cum mancipiis et domibus, curtes similiter et terras, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, mobilibus et immobilibus. Omnia culta vel inculta; omnia. Nihil prætermisit Rihpald, excepto hobas III quas concembiavit cum Meoinardo abbate: hoc testamentum

cum eis Ratolf et Ano, et vestierunt Immonem advocatum Adalwini ep. et Wicrammum presbyterum et Præpositum de his duobus locis, hoc est, ad Sezpah et Niwinhuson, et concessa sunt hæc loca. Ad Sezpah sedebat Ratolf monachus cum servis domini episcopi Adalwini; ad Niwinhuson Wicrammus præpositus. Precabatur etiam Rihpaldus abbas ad Adalwinum episc., ut in ipsa marca una ecclesia fabricari debuisset, hoc est, ad Sezpah, et ibidem posuisset aliquem sacerdotum qui ibidem cantet et cum omnibus S. Emmerammo serviret. Præsentium nomina qui viderunt: Erchanperht diaconus, Reginperht diaconus, Welto clericus, Heriperht clericus, Pillinc, Frumolt, Cauthart, Paldmot. Ad tumulum S. Emmerammi factum est hoc. Isti sunt qui viderunt; quod Rihpald tradidit in manus Abbonis et aliorum, quod supra diximus, hæreditatem suam: Gerhart, Lintperht, Engilperht, Pillunc, Ogast. Hæc sunt nomina testium qui per aures tracti sunt: Chuniperht, Ambricho, Pillunc, Immo, Crimuni, Fridaperht, Erchanperht, Hadamar, Gerpald, Toto, Siphho, Wolfpero, Adalrih, Unolz, Huno, Altiperht, Hegilo, Wiclant. Facta fuit hæc traditio ad Cundareshuson anno 814 Incarnationis Domini nostri Jesu Christi; anno secundo imperii domini Hindowici Augusti, indict. 7, v Kal. Nov., die Dominico. Facta vestitura ad S. Emmerammum die Lunæ, quod est XII Kal. Decemb. in ipsa ecclesia S. Emmerammi. Ellinhart diaconus jussus a domino meo Adalwino episcopo ipsam traditionem scripsi.

CAP. LXXI. — Traditio Willihelmi comitis.

Constat omnibus mortalibus quia hæc vita nimium brevis est, sed longa futura. Quapropter Willihelmus comes considerans hæc ita se habere pro (sic Cod.) adipiscendi gaudia sempiterna et remedio animæ sæ tradidit ad S. Emmerammum res proprietatis sæ quas habere videbatur in loco nominato Bersuicha, id est ecclesiam et casam cum curte, atque reliquis ædificiis cum mancipiis infra domum, et manentibus servilibus, terris, pratis, pascuis, et dimidio foreste, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, cultis, vel incultis, quidquid dici vel nominari potest cum omni lucro quod nunc in eisdem causis esse videtur vel deinceps, ad quæ situm fuerit, nihil extra dimittens, et eadem causæ in ejus potestate starent usque dum viveret ipse, et conjugis ejus Engiltradæ donec ipsa vixisset, et quandiu thorum maritale conseraret, et hæc omnibus modis firma persisterent, si sibi hæres non nasceretur. Hoc in super complacitans cum Baturico ven. pontifice, ut ad Felincom et Wesin omnia hæc ibidem præfati

una cum Erinpertho advocato suo. Et testes huius traditionis per aures tracti sunt: Hilpung, Fezilo, Madalhelm, qui et fide iussores vestituræ sunt, Pazrib, Arnmot, Mabalfred, Alaman, Adalwart, Poso, Reginwart, Ekeo, Ermperht, Kerhart, Eecho, Odalhart, Erchanpald, Kerhoh, Widar, Willihelm, Trostmar, Eigel, Pillunc, Erinperht, Cotaperht, item Madalhelm, Engildeo, Odalhart, Wolfhart, Reginhart, Gewibald, Erchanperht, Ellenperht, Sigibald, Albrat, Adalperht. Acta sunt hæc ad Sconinowam monasterium. Anno Domini incarnationis 854.

CAP. LXXII. — *Traditio Willihelmi comitis.*

Quisquis in hac vita quæ cunctis mortalibus incerta est caute semetipsum tota mentis devotione circumspicit, ad illam sine dubio perveniet feliciter vitam ubi illi cum Christo regnant. qui hic provide gesserunt præcepta Domini sui conservando. Hac cautela compunctus quidam comis, nomine Willihelmus, et, ut refrigerium animæ suæ ac perpetuæ beatitudinis gloriam acquireret, ad S. Emmerammum Dei martyrem omnia quæ habuit in locis subter scriptis tradidit: nihilque proprietatis suæ extra dimisit quod non traderet in vicis istis; Sconheringa, Cheminatum et Purchein, ea scilicet ratione: ut post obitum suum firmiter ad ipsum sanctum Dei ipsa traditionis causa constaret, si hæredem non haberet, et tamen conjux ipsius easdem res in ditione sua teneret quandiu lectum suum conservaret. Si vero humano more contingeret ut lectum suum non custodiret, mox traditio ad locum suum reverteretur. Si autem hæredem superstitem habeat, ut ipse potestative hæreditatem suam possideat absque ullius contradictione. Et testes ejusdem traditionis isti extiterunt: Ratpot comis, Cunpald, Cuniperht, Orendil comites; Heriperht, Crimuni, Madalhelm, Rodolf, Poso, Cundperht, Oto vicarius, Mezzi, Vitalis, Sabso, Rihpald, Rubo; Isangrim, Cotafrid, Ougast, Scroth, Reginhart, Egilolf, Hadager, Willihelm, Mahalfred, Hessi, Urolt, Trogo, Graman, Cundwin. Baturicus ep. una cum Pazrico advocato suo ipsam traditionem accepit. Factum est hoc ad Reganesburg anno Domini incarnationis 833.

CAP. LXXIII. — *Traditio Ratpodi comitis.*

Postquam ergo in Dei nomine Ratpodus comis ad sanctum tradidit Emmerammum, sicut in charta traditionis scriptum invenitur, quidquid proprietatis ad Tullinam habere videbatur, in præsentiam Ludovici regis Reganesburg venit, et omnia quæ ad Tullinam visus est possidere ad prædictum sanctum Dei nihil extra dimittens tradidit, ita scilicet, ut si hæres sibi non nasceretur, post obitum suum statim ista traditionis causa firmiter ad locum sancti Dei constaret. Si autem hæres sibi nasceretur; ut

hæc traditio facta est quorum ex parte nomina innotescimus. Ernest comis, Werinheri, Timo, Ermfrid, Ratperht, Uto, Waning, Willihelm, Rihheri, Wolsdrigil, Poso, Eginolf, Perehtolt, Rihho com., Adalo, Ratolt, Popili, Rodolt, Fritilo, Reginperht, Adalho, Managolt, Papo, Albker. Facta est hæc traditio in loco supra dicto anno Domini 857.

CAP. LXXIV. — *Commutatio inter Erchanfridum episcopum et Eparhohum.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Complacuit nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Complacuit inter Erchanfridum vener. episcopum et Eparhohum virum nobilem pro amborum utilitate commutationem quamdam fieri. Tradidit Wicrammus advocatus episcopi cum jussione et licentia domini Bludowici regis prædicto laico illam traditionem quam fecit Pernger clericus ad S. Emmerammum martyrem Christi in loco qui dicitur Tahlinga. E contra vero tradidit præfatus Eparhoh talem hæreditatem, ut in Atingun habuit, ex integro, nihil extra dimittens, sed omnia lege firmissima transfundens. Isti ergo testes sunt per aures tracti: Unolz, Erchanperht, Otperht, Ratolf, Herigoz, Wicram, Alo, Swidker, Odalger, Rodker, Freso, Wisilo, Ratolt, Vulfrih, Rihho, Richolf, Sigo, Deotpato. Et, ut firmiter hæc commutatio permaneret et posteri certius scirent, complacuit duas chartas uno tenore conscribi, quatenus uterque unum haberet et sine ulla contradictione perpetua maneret.

CAP. LXXV. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Adalfridum.*

Comperiat plurimorum sagacitas fidelium, qualiter quidam regis vassus, vir quoque venerabilis, nomine Adalfridus, tradidit ad S. Emmerammum portiones hæreditatis suæ, exinde complacitando beneficium quoddam. Tradidit igitur paulo superius commemoratus nobilis ad præfatum sanctum Dei martyrem proprietates suas quales habuit ad Gimundin et ad Adinhard. Cum arcis namque ac domibus, territoriis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, et mancipiis viii, id est Ditolf, Hiltipirc, Ribhilt, et filii ejus duo, Liutto, Gerhoh, Perehtman. Omnia integritè illuc transfudit in manum reverentissimi præsulis Ambrichonis advocatque ejus Gundberti. Ea videlicet ratione, quatenus beneficium ad Utilinga firmiter in proprio obtineat usque ad finem suum. Post obitum vero suum ex integro relaxetur in pristinam potestatem. Hoc autem actum est cum consensu prædicti provisoris sanctæ Dei Ecclesiæ, strenuissimo rege Karломanno permittente jam anno secundo regnante in Bawariorum regione, in Longobardorumque primo. Et isti sunt, qui hoc per aures tracti testificauerunt: Reginolf, Albrih, Perehtolt, Pillunc, Arperht, Unlaz, Gammo, Amalperht, Liutperht, Machelm, Wolfmunt, Freso, Ogo et reliqui.

rabilem virum Erchanfridum Reganesburgensis Ecclesie episcopum, necnon et virum venerabilem Harduvigum Pataviensis Ecclesie episcopum, ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit igitur memoratus episcopus Erchanfridus de rebus proprietatis suae, et advocatus ipsius Nordheri jam dicto praesuli ad partem monasterii sui Sancti Quirini in perpetuum tenendum: in loco qui dicitur Hunolzenghova hobam 1, et casam, et de terra arabili jugera xxxix, de pratis, ubi possunt colligi fenum carrad. xxx. et de fructuosa silva jugera xxiiii. Et e contra in compensatione earundem rerum dedit praefatus episcopus Hardwigus et ejus advocatus Liuthardus praescripto Erchanfrido episcopo de rebus monasterii sui Sancti Quirini una cum consensu et conhibentia monachorum in eodem monasterio degentium, etiam et per licentiam domini Hludowici gloriosissimi regis ad suum proprium tenendum in loco, vocabulo Bodolunghova, casam unam, et de terra hobas ii, de pratis ubi possunt colligi de feno carradae xx, vel quidquid ibi in loco Heitfolcus ex suo proprio ad monasterium S. Quirini tradiderat. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogaverunt; ut unusquisque hoc quod a parte suo accepit teneat atque possideat, et faciat exinde quidquid sibi libuerit; et taliter inter eos hic inserere placuerit; ut si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita, aut emissa, vel subrogata persona quae contra hanc commutationem de qua duae chartulae uno tenore conscriptae esse videantur venire tentaverit, aut eam per quodlibet ingenium irrumperere conatus fuerit, inferat parti contra quem litem intulerit, distringente fisco auri libr. ii, argenti pondera v coactus exsolvat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed praesens commutatio omni tempore firma et stabilis permaneat cum stipulatione subnixae. Actum Reganesburg civitate. Signum Hardwigi ep. qui hanc commutationem fieri et affirmare rogavit. Et isti sunt testes per aures tracti qui viderunt et audierunt quando ista commutatio fuit coram domni Hludowici gloriosissimi regis. Hoc est: Eginolf venator, Engilscaeldh, Uzzant, Bernhart, Patager, Engildeo, Hunolt, Batto, Odalrih, Engilbold, Isanperht, Gamanolf, Waning, Eccho, David, Rihmar, Wicbold.

CAP. LXXVII. — Commutatio inter Baturicum episcopum et Erchanpertum.

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerabilem virum Baturicum Reganesburgensis Ecclesie episcopum, necnon et virum venerabilem

Aperto ad suum proprium habendum in pago nominato Feldun in loco qui dicitur Jazaha ecclesiam unam cum mans. iii, id est, de terra jug. c, de pratis ad carras xv. Et e contra in compensatione harum rerum dedit praefatus Erchanpertus ex suo proprio praedicto venerabili episcopo Baturico ad partem episcopatus sui in pago qui dicitur Tonahgewi, in loco nominato Hahalinga, mansos iii, id est, de terra jug. c, de pratis ad carras i, de silva jug. cxi. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogaverunt; unam praedictus episcopus ad partem ecclesiae suae penes se habeat; et alteram, quam ipse Erchanpertus pro se retineat; ut in futurum, quidquid pars ab altera accepit parte, habeat, teneat, atque possideat, et faciat exinde quidquid utilitati suae perspexerit, et taliter eis hic inserere placuit; ut, si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita, aut emissa persona quae contra hanc commutationem de qua duae chartulae uno tenore conscriptae esse videntur, venire tentaverit, aut eam ullo modo infringere conatus fuerit, inferat parti contra quam litem intulerit distringente fisco auri libras ii, multa componat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed praesens commutatio omni tempore firma permaneat cum stipulatione subnixae. Actum Reganesburg civitate sub die 4 Non. Sept. Isti sunt testes per aures tracti qui hoc viderunt et audierunt. Rodloh, Cozzilo, Macho, Cundolf, Altram, Sigihart, Kisalolt, Erchanmar, Immo, Willibato, Cundperht, Heririh, Petilo, Oto, Isanpero, Immo, Wichald, Rodolt, Helmrh, Sabso, Warmunt, Albker, Adalperht, Eparswind.

CAP. LXXVIII. — Commutatio inter Apollonium abbatem, et Erchanfridum diaconum.

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerabilem virum Apollonium abbatem, necnon et Erchanfridum diaconum, ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod et ita fecerunt. Dedit igitur Apollonius abbas ex ratione monasterii sui Perga una cum consensu et conhibentia monachorum in eodem monasterio degentium, etiam et per licentiam domni Hludowici regis memorato Erchanfrido diacono ad suum proprium habendum in pago qui dicitur Tonahgewi in loco vocabulo Ginginchova, id est, terra culta, et inculta, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus et regressibus quaesitum et adquirendum, vel quantumcumque praenominatus Apollonius abbas ibi in loco ex suo beneficio habere videbatur. Et e contra in compensatione harum rerum dedit praescriptus

quid inibi ex suo proprio legaliter habere videbatur. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas in manibusque honorum hominum roboratas inter se fieri et affirmare rogaverunt; ut unusquisque in futurum hoc quod a pare suo accepit, teneat, atque possideat et faciat exinde, quidquid sibi libuerit, et taliter inter eos hic inserere placuit, ut si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita, aut emissa seu subrogata persona quæ contra hanc commutationem de qua duæ cartulæ uno tenore conscriptæ esse videntur, venire tentaverit, aut eam per quodlibet ingenium irrumpere conatus fuerit, inferat parti contra quem litem intulerit, distringente fisco, auri lib. ii, argenti pondera v, coactus exsolvat, et sua repetitio nullum obtineat effectum; sed præsens commutatio omni tempore firma et stabilis permaneat cum stipulatione subnixâ. Actum Reganesburg civitate sub die 7 Kalend. April. Uzzand, Deotrih, Strupo, Egilolf, Werilo, Hartwig, Hiltirob, Rodhart, Unolz, Erchanperht, Haguno, Ishad, Waltunc, Trogo, Eckibart, Hartmot, Florenti, Folcpcold, Isanhart, Avo, Walto, Deothart.

CAP. LXXIX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Eckilindam.

In Dei nomine. Placitum atque conventum inter Ambrichonem ven. ep. necnon et quamdam nobilem viduam, nomine Ekkilind ut aliquas res pro communi utilitate inter se confirmarent, quod ita et fecerunt. Tradidit igitur vidua Ekkilind de rebus proprietatis suæ ad S. Emmeramnum simul cum advocato suo Bernhardo quidquid habere videbatur in vico qui dicitur Uechinpiunt cum mancipiis vii quorum nomina sunt hæc: Helfrih, Ellanrih, Maganrih, Rodimar, Willipirc, Regindrud, Reginswind, et hobam I, in vico qui dicitur Talamazinga, et silvam unam prope vicum qui nuncupatur Tuzilinga. Et hæc omnia sunt in pago qui dicitur Tonahgewi. Hanc traditionem accepit prædictus Ambricho episcopus atque Helfrih advocatus ejus, Helmoni et Waltunc fidejussores. Et e contra tradidit Helfrih advocatus de rebus S. Emmerammi una cum consensu et voluntate prædicti episcopi et servorum Dei in eadem sede degentium quidquid Billunc, pater prædictæ viduæ, in beneficio habuit in vico qui dicitur Talamazinga cum mancipiis xix, quorum nomina sunt hæc: Cundram, Mahhelm, Cristan, Satvan, Gerlinto, Folcmar, Paldbilt, Ratpirn, Wolfpirc, Waldcund, Frohilt, Sonpirc, Peinhart, Lantswinto, Merigis, Rodni, Mahtheri, Magolf, Ceizperht. Insuper de terra arabili jug. xvii, et de pratis ad carradas ix adiacens vico qui dicitur Leichilinga, ut hoc in proprietatem habeat prædicta Ekkilind, vel mater ipsius, si longius vixerit. Et hoc ea ratione conciliatum est ut, si quislibet successor Ambrichonis ep. hoc placitum dissolvere conaverit, tunc prædicta vidua Ekkilind potestatem supra scriptas res non habere con-

A Strupo, Sanuel, Amalperht, Fridaperht, Appo, Lantrih, Gomarih, Adalperht, Rodmunt, Odolung, Terpition, Cotaperht, Alo, Fastmot, Amalperht, Erchanfrid, Walto, Anthelm, Waltunc, Adalhun, Alo, Petilo, Rihholt, Hiltimot, Engilmar, Hårdperht, Irmpert, Parto, Perehtgoz, Ellinpald Trogo, Reginhart. Pigo, Harpold, Patirih, Rodmunt, Erchanpoldt Actum est hoc anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi 866, in loco qui nuncupatur Letinchoua.

CAP. LXXX. — Commutatio inter Baturicum episcopum et Ucciandum.

In Dei nomine. Placuit atque convenit inter venerab. virum Baturicum Reganesburgensis Ecclesiæ ep. et illustrem virum Ucciandum ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter se commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit igitur prædictus ven. ep. Baturicus ex ratione ecclesiæ suæ sancti Petri et sancti Emmerammi una cum consensu et cohibentia fratrum ibidem degentium, etiam et per licentiam domni Hludowici gloriosi regis præfati Ucciando ad suum ad habendum in loco qui dicitur Mahalgozzinhovon mansos tres cum ecclesia ibidem constructa, et cum reliquis ædificiis desuper positis, cum terris, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quidquid in prædicto loco habere visus est. Et e contra memoratus Ucciandus ex suo proprio, præscripto ven. viro Baturico ep. ad partem supradictæ ecclesiæ suæ in loco nuncupante Atinhard, mansos vi cum casis, et reliquis ædificiis, et curtiferis, cum terris, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quantumcunque in eodem loco habere visus fuit. Unde et duas commutationes pari tenore conscriptas inter se fieri et affirmare rogaverunt; ut unusquisque hoc quod a pare suo accepit ab hodierno die et tempore teneat atque possideat, vel quidquid exinde ob utilitatem vel commoditatem facere [sic Coæ.] sui, vel judicare voluerit, liberam in omnibus habeat potestatem faciendi; et taliter inter eos convenit: ut si fuerit post hunc diem ullus ex ipsis, aut alia quaelibet opposita persona vel emissa quæ contra hanc commutationem de qua duæ cartulæ uno tenore conscriptæ esse videntur venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, inferat parti contra quem litem intulerit, auri libras ii multa componat, et sua repetitio nullum obtineat effectum, sed præsens commutatio omni tempore firma permaneat cum stipulatione subnixâ. Actum Reganesburg civitate sub die v Kal. Septemb., anno iv propitio Christo regni domni Hludowici regis in orientali Francia, indict. 15 in Dei nomine feliciter. Signum Ucciandi qui hanc commutationem fieri et affirmare rogavit. Signum Meilonis. Signum Alberati. Signum Swarzalohi. Signum Odalfrati. Signum Hugolfi. Signum Herardi. Signum Billungi. Signum Berehtoldi. Signum Alberici. Signum Randulfi. Signum Adalperti. Signum Walthezii. Signum Grimoni. Signum Feitolfi. Si-

CAP. LXXXI. — *Translatio Andarbodi archiepiscopi.*

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ego Baturicus largiente Redemptoris Christi gratia episcopus hanc conscriptionem fieri præcepi ad commemorandum quatenus omnes scirent et præsentibus scilicet et futuri qualiter vir venerabilis Antarbodus archiepiscopus Romam eundo, pro remedio animæ suæ sanctorum Petri et Pauli apostolorum limina quærens, mihi omnia iuramentum suæ proprietatis in potestatem donavit eo modo: ut si obitus ipsius sibi adveniret in eodem itinere, sicut prohi dolor! et factum est, pro remedio spiritus ipsius omnia dispensarem per loca sancta quocumque ipse pertractarem maximum ejus fuisse profectum. Unde frater rjus Ternod consentienti charitati testis est, collaudans etiam hoc omni modo ita bene esse et sibimet ipsi placere. Donique in eadem via prædicto illustri viro ex hac luce, sicut mortis debitum urgerat, nigrante, et ad nos hoc nuntio delato pervenisset, subito ad Ergeltesbah veniens misi et Bernhardum alium fratrem Antarbodi, sive filium ejus Engilhardum et cæteros parentes venire precabar; ut quidnam et ipsi exinde velint et dicerent scire potuissem; hoc est: utrum contradicerent potestati illi quæ jam in meis manibus posita erat? An bono animo ita stabile fieri permisissent? Actum est ita; et venerunt ad me, et idem Bernhardus erat hoc amabiliter consentiens, sive cæteri proximi ejus, sicut a prædicto benigne viro memorie potestatem accepi, ita de suis rebus pro se facerem quicquid voluissem. Actum est autem hoc in loco supra conscripto in præsentia eorum quorum hæc nomina sunt: primivus Job vicarius et vassus Cotafridi, necnon et Cundalpertus filius Helmoni, Immo advocatus noster, et Biltunc; Mezzi nepos Waltoni comitis, Hunger, Ato, Erchanpreht, Antarbod, Isangrim, Suidger.

Igitur hac convenientia inter nos finita, venit Bernhardus in placitum publicum in loco nuncupato Rodhoheskiriba super Lapara, ubi Walto comes cum omni suo ministerio residebat, et cum eo Machelm, filius Otleipi, assistente etiam multa turba hominum nobilium, Baturico præsentem nihilominus episcopo, et ibi mallavit Bernhardus Baturicum ep. et Immonem advocatum ejus de causa Antarbodi, et contra directum de placito jam in caput, et convenientia constituto coram hominibus supra memoratis. Tunc surrexit Immo et dedit Waltoni wadium suum quod idem Bernhardus contra legem pacatum placitum præsumebat inquietare, et habuit testimonia sua in præsentem et adduxit eos, id est: Billunc, Mezzi, Nidhart, Hunolt, Erchanperht, Hunger; sed Bernhardus noluit hoc modo wadiare, sed dixit: si inveneris mihi unde tales testes qui hoc testificent quomodo Antarbod ita fecisset, consentiens ero, et quod lex præceperit faciam. Tunc mox advenit in ipso placito liber homo Ternodi, nomine Herini, ab eodem Ternodo directus ad Baturicum ep. et Waltonem comitem, et in auditu omnium retulit ea quæ

A sibi fuerant imperata; eo quod direxerit Ternodus, quomodo nihil voluisset neque potuisset contradicere de his omnibus quæ frater ejus in Baturico ep. manibus commendaret, sed magis per cuncta consentiret ubicumque ea dare voluisset Baturicus ep. Tunc tandem eodem wadio et testimonio convictus est, et non credidit sibi, et dedit wadium juxta legem et iudicium populi pro se et filio suo Engilhardo, ut ex hac eadem causa ulterius nihil inquietarent. Unde Nidhart et Erchanpertus ei fidei iussores effecti sunt, et hoc modo finitum est. Hic in beneplacito fuerunt Baturicus episcopus. Walto comes, Machelm, Immo, Eckirih, Billunc, Jacob, Tevit, Rodgoz, Meginhelm, Hunolt, Heribald, Freso, Rihhart, Nidhart, Hegilo, Mezzi, Rihperht, Ratolt, Adalrih, Reginhart, etc. Actum est anno Domini 822.

CAP. LXXXII. — *Translatio Hawardi.*

Felix est hæc vita activa; sed multo felicior contemplativa. Ad hanc igitur tendens quidam nobilis nomine Hawart, tradidit ad S. Emmerammum in manum Arnimari cognati sui talem partem proprietatis suæ qualem habuit ad Tegarindorf nemine contradicente; quatenus Arnimar ipse eandem partem proprietatis simul cum mancipiis vestiret ad prædictum sanctum pro ante nominato Hawardo, et Odalhardo et Meginhardo. Et isti sunt testes ejusdem traditionis: Pillunc, Gozpold, Wanninc, Immo, Liupoton, Perelhtuni, Salamari, Chuniperht, Alpuui, Heriperht, Ellingrim, Liuthart, Adalperht, C Horscolf, Gisalmar, Eginolf.

CAP. LXXXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Swidkarium.*

Convenit inter venerabilem virum Erchanfridum episcopum, et quemdam hominem, nomine Swidkerum, de quadam commutatione aliquorum locorum, quod et ita fecerunt. Dedit præfatus venerandus episcopus pro utilitate ambarum partium cum licentia regis, venerabilis Hludowici, et monachorum omnium morantium ad monasterium S. Emmerammi prædicto Swidkero in loco nuncupato Wolamotasa, quicquid Otram in beneficium habuit in illo loco. Et e contra tradidit ipse Swidker propriam hereditatem suam ad S. Emmerammum, quod est prope flumen quod dicitur Apansa, quicquid a filiis Sigihelmi e mendo acquisivit. Testes idonei sunt isti: Fritulo, Reginperht, Einhart, Friccho, Albato, Alprat comes, Isanger, Ambricho, Dultine, Pilgrim, Horscrat, Alpuui, Hunolf, Lantperht, Wolfdrigil, Walto, etc.

CAP. LXXXIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Attonem.*

Noverit plurimorum industria fidelium qualiter quidam viri inter se commutaverunt. Tradidit itaque quidam nobilis nomine Atto, ad S. Emmerammum de terra arabili jugera II in loco Wolfshareshusa nuncupato in potestatem ven. ep. Ambrichonis et advocati ejus Bereltrici. E contra vero quidam famulus, nomine Rodheri cum licentia episcopi tra-

didit eidem nobili de rebus S. Emmerammi totidem jugera in eodem loco. Et isti sunt testes : Atto, Herant, Egilolf, Kaganhart, Etti, Engilrih, Eparachar, Folrat, Alpolit, Reginperht, Willipold, Odalperht, Purchoh, Ratolt, Albmii, Egino, Bernhart, Rihho, Analo, Analperht, Nidhart, etc.

CAP. LXXXV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilpertum comitem.*

Nonnullorum comperit industria virorum quorumque auribus hujus cartulæ injuncta fuerit notitia qualiter Ambricho reverentissimus præsul, et quidam vir honorabilis præstantiæ, Engilbertus videlicet comes pro utrarumque utilitate partium commutationem perfecere præsentem. Tradidit namque prædictus Engilbertus comes ad S. Petrum apostolum, sanctumque Dei martyrem Emmerammum de terra arabili jugera XLIX in loco *Swindpah* nuncupato, nihil extra dimittens, quidquid in eodem loco terris, pratis et silvis habere visus est, quin ex integro ad prædictos sanctos contraderet in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Otonis. E contra vero isdem Oto cum licentia Domini sui episcopi tradidit de rebus sanctorum antedictorum, in loco *Eholtinga* nominato, terræ arabilis jugera XLIX eidem Engilberto venerando comiti in proprium perpetuo possidendum. Testes enim ejusdem traditionis sunt Reginhoh, Cotaperht, Ogo, Hadamar, Willihelm, Askarih, Nidhart, Rodmunt, Irinc, Odalperht, Pern, Erchanperht, Folepold, Arnimar.

Item commutatio.

Tradidit Engilbertus comes duo mancipia ad S. Emmerammum, id est Liupuni, et Irminhilt. E contra vero Oto cum consensu episcopi Ambrichonis tradidit Wilcozum. Et isti sunt testes : Hadamar, Ogo, Erchanperht, Reginhoh, Cataperht, Willihelm, Item Cotaperht, Patarib, Warmunt, Item Ogo.

CAP. LXXXVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Liupatonem.*

Igitur omnibus notum sit fidelibus, presentibus scilicet et futuris, quia nobilis quidam, nomine Liupaton, tradidit quemdam lucum quem habuit filius sororis suæ Hartbertus, ad sanctum Dei martyrem Emmerammum in loco *Waltinhova* juxta fluvium qui dicitur *Napa*. Liuthardus quippe eandem traditionem una cum patre suo Liupatone peregit in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero tradidit idem advocatus Gundbertus cum licentia Domini sui episcopi de rebus S. Emmerammi alium lucum in prædicto loco eidem nobili Liupatoni ac filio suo Liuthardo in proprium perpetualiter habendum. Isti sunt testes : Geio comes, Hunolf, Jacob, Strupo, Erchanfrid, Adalperht, Rafolt, Arnamar, Paldrih, etc.

CAP. LXXXVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Gundpallonem diaconum.*

Nonnullorum noverit industria fidelium quod

Gundpato ven. diaconus traditionem quæ capitule 23 conscripta est secundo firmavit, addens quoque et cætera loca. In præsentia igitur Arnulfi dæcis prædictus Gundpato una cum advocato suo Starchando tradidit ad sanctum Emmerammum talem proprietatem qualem habuit ad *Quartinaha*, et ad *Sala* et ad *Weligam* in manum videlicet Hittonis abbatis atque Ekkirici missorum præfati sancti ac venerabilis ep. Ambrichonis. Isti autem sunt testes : Gundram comes, et filius ejus *Megingoz*, *Sigihart*, *Droant*, *Willihelm*, *Hoholt*, *Lantperht*, *Rihger*, *Drudolt*, *Sigiperht*, *Eparachar*, *Witger*, *Otachar*. *Einhart*, *Einhart Pero*, *Framrih*, *Karentanus*, *Glaz*, *Mirei*, *Kasiz*, *Necliuchim*, etc.

CAP. LXXXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Baldricum.*

Plurimorum cognoscat industria fidelium quia nobilis vir quidam, nomine Baldricus tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietatis suæ jugera XII in loco *Hiltrateschiricha* nuncupato in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque vicarii *Ogonis*. E contra vero idem Ogo cum licentia Domini sui episcopi tradidit prædicto nobili de rebus S. Emmerammi jug. XII juxta montem qui dicitur *Paninperc*. Isti sunt testes ejusdem traditionis : *Askrih*, *Adalo*, *Liaso*, *Plidgoz*, *Hagano*, *Erchanperht*, *Alprih*, *Oto*, *Charaf*, *Hucperht*, *Echho*, etc. Actum est autem ad *Rispah* ad convenientiam omnium *Bawariorum*.

CAP. LXXXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Altmannum.*

Notitia qualiter ven. episcopus et Altman quidam nobilis convenerunt, concambium inter se perficientes. Tradidit itaque idem nobilis ad S. Emmerammum terræ arabilis jug. XII in loco *Rorpah* nuncupato, addens etiam jugum unum et pratorum, jugera II pro perficienda commutatione in manum videlicet Ambrichonis venerandi præsulis ejusque advocati, nomine *Reginhohi*. E contra vero tradidit prædictus advocatus de rebus S. Emmerammi cum licentia Domini sui episcopi jam præfato Altmanno terræ arabilis jug. XII in loco *Ratinpah* nuncupato. Et ut hæc commutatio firmior habeatur placuit duas cartulas, uno tenore conscriptas utrinque continere, et testes subnotare quorum nomina sunt : *Ogo*, *Wago*, *Isanpero*, *Wasagrim*, *Askarih*, *Ekkirih*, *Gundlicri*, *Arbo*, *Chuntilo*.

CAP. XC. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Pernwinum.*

Noverit industria omnium fidelium quia *Pernwin* quidam nobilis talem proprietatem qualem habuit ad *Tuncilingon*, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati *Avonis*; id est, terræ arabilis jugera XLVIII, pratorum jug. XV, silvæ jug. C, nihil extra dimittens, viis, aquis, pascuis, accessibus et recessibus, quin omnia illuc transfudisset. E contra vero prædictus advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit eidem *Pernwino* de rebus S. Emme-

raynmi terræ arabilis jug. XLIII, silvæ jug. XXXV, A CAP. XCIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hattonem.*

Notum sit omnibus fidelibus quod quidam nobilis, nomine Witagovo, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum unius prati tres partes rivumque unum ad molam in loco Sempinchova nuncupato, in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Garaharii. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus sancti Emmerammi in eodem loco predicto nobili in perpetuo possidendum arcam 1. Et isti sunt testes : Ogo, Avo, Helfrih et cæteri.

CAP. XCI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Witagovonem.*

Notum sit omnibus fidelibus quod quidam nobilis, nomine Witagovo, tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum unius prati tres partes rivumque unum ad molam in loco Sempinchova nuncupato, in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Garaharii. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus sancti Emmerammi in eodem loco predicto nobili in perpetuo possidendum arcam 1. Et isti sunt testes : Ogo, Avo, Helfrih et cæteri.

CAP. XCII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Swidgarium.*

Omnium comperiat industria fidelium qualiter subsequens peracta sit commutatio. Tradidit igitur quidam nobilis, nomine Swidger, ad S. Dei martyrem Emmerammum terræ arabilis jugera XLV, et pratorum carrad. III, et frutices ad stirpandas jugera XL juxta locum Puopinga nuncupatum in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Reginhohi. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmerammi predicto nobili in proprium terræ arabilis jug. XLV, et pratorum carrad. III, et ad evellendas frutices jug. III in loco Beninga nuncupato. Isti quoque sunt testes : Wicram, Ogo, Engilhelm, Cozperht, Giso, Gerhoh, Deolt, Machelm. Vestitores et revestitores autem sunt præfatus Swidger atque Wicram.

CAP. XCIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginhohum.*

Notitia qualiter Ambricho reverentissimus præsul, et quidam nobilis, nomine Reginhoh, convenientiam composuere inter se quamlibet peragere commutationem. Tradidit ergo prædictus nobilis ad sanctum Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem ad Ellinuvolfesdorf habere visus est, id est, ecclesiam, domum cum curte inter terram arabilem, et prata, atque silvam hobas IV, deessentibus duobus tantum jugeribus, et quidquid in eodem loco habuit, ad supradictum sanctum contradidit in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati al. Reginhohi. E contra idem advocatus cum licentia domini sui ep. tradidit de rebus S. Emmerammi jam dicto nobili, nomine Reginhoh, ecclesiam, domum cum curte in terra arabili, ac pratis atque silva, totidem hobas jure perpetuo possidendum in loco Heikkinga nuncupato. Isti autem sunt testes per aures tracti : Iaanpero, Wago, Wasagrim, Ekkirih, Eparachar, Sigipreth, Cauzo, Rihpold Nidhart, Rodmunt, Warmunt, Tato, Arbo, Gaudheri, Adalpold, Ogo, Rafolt, Gemmunt, Oto, Liuthart.

Noverit industria omnium fidelium qualiter præsens peracta sit commutatio. Tradidit ergo Elfricus advocatus Ambrichonis ven. ep. Hattoni cuidam viro de rebus S. Emmerammi, ipso episcopo consentiente, cujuslibet aræ partem unam in loco Iniringa nuncupato. E contra vero idem Hatto tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum in manum videlicet Ambrichonis ep. ejusque advocati Elfrici terræ arabilis partes duas in eodem loco.

Item alia commutatio in eodem die Wolfhohi.

Tradidit igitur Wolfhoh una cum advocato suo Helfrico in supradicto loco ejusdam aræ partem unam ad S. Emmerammum. E contra vero Hiltipero quidam nobilis tradidit eidem Wolfhoho de beneficio suo quod habuit ad Iniringa. Ambrichone ep. permitte terræ arabilis duas partes. Et isti sunt testes : Helfrih, Avo, Waltunc, Strupo, Fastnot, Unlaz, Wettli, Wirot, Meginhoh, et cæteri.

CAP. XCV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Waldgarium.*

Notum cunctis fidelibus fiat quia Waldgarius quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum jug. I in loco Mezinga nuncupato in manum Ambrichonis ven. episc. ejusque advocati Otouis. E contra vero idem advocatus cum licentia domini sui episcopi tradidit de rebus S. Emmerammi predicto Waldgario in eodem loco tertiam partem aræ sui. Et isti sunt testes per aures tracti : Lantfrid, Wicram, Hadamar, Engilhelm, etc.

CAP. XCVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Alholdum diaconum.*

Quoniam nimium fructuosa inter mortales jam olim consuetudo inoleverat commutandi videlicet quasdam res pro utrarum utilitate partium ; præclementissima regum sanxit elementia inter ecclesiasticarum rerum facultates licenter idem fieri et usque ad quinque hobarum supplementum cum cartulis ac testibus ita constare. Proinde igitur quidam nobilis, venerabilis scilicet diaconus, nomine Altolus, tradidit ad S. Petrum apostolum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem habuit ad Gartheringon, et ad Haninchova et ad Atinga, in domibus, curtis, horreis, pomeriis, terris, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, nihil extradmittens quin ex integro ad prædictos sanctos transfudisset, in manum Ambrichonis ven. ep., ejusque advocati Gundberti atque Ogonis vicedomini. E contra vero præfatus advocatus, nomine Gundbertus, una cum domino suo episcopo tradidit de rebus S. Petri et S. Emmerammi eidem ven. diacono Altolto in proprium perpetualiter possidendum quidquid habere visus est ad Munolfinga, ædificiis, terris, pratis, silvis, pascuis, aquis aquarumque decursibus. Et isti sunt testes auribus tracti : Herrant, Askarih, Ambricho, Albrih, Pernhart, Epoho, Engilperht, Avo, Strupo, Karaheri, Hungis, Salomon, Cotaperht, Irmpert, Gerperht, etc. Vesti-

tor autem Albricus. Actum est coram Engildeone A sunt testes : Sindperht, Pernhart, Hartuic, Avo, Gozperht, Wieram, et reliqui:

CAP. XCVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ehamarum et Helmpertum.*

Cunctis pateat fidelibus quia nobilis quidam Ehamarus videlicet et frater ejus Helmpertus tradiderunt ad S. Emmerammum quidquid proprietatis habuerunt ad Atinga in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Wierammi, ea videlicet ratione : ut uterque eorum suam uxorem et filios quæ sunt mancipia S. Emmerammi, id est, Herosta, Chuonrat, Wasa, Cotahilt, Deofrit, Gozind, simul cum proprietate possideat usque ad obitum suum. Post vero omnia revertantur ad prædictum sanctum. Et isti sunt testes : Adalhan, Nanzo, Hiltigoz, Gozpreht, Helfrih, Engilhelm, Eparachar, Ellinpoto. B

CAP. XCVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engildeonem comitem.*

Omnium industria fidelium comperiat congruentiam commutationis quam ven. ep. Ambricho atque Engildeo comes in invicem persequerunt. Quidquid igitur Engildeo prædictus comes habere visus est ad Stupinga ad comitum suum pertinentis, id est, areis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, silvis, Atto advocatus suus totum contradidit ad S. Emmerammum, ipso comite jubente, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Herrandi. E contra vero idem Herrandus cum licentia domini sui episcopi tradidit prædicto comiti de rebus S. Emmerammi quidquid Ambricho ep. providit ad Elisindorf, id est tria mancipia et domum cum curte, cum omnibus appendiciis ejus, Actum est autem ad Reganespunc in præsentia prænominati episcopi atque comitis. Vestitor quoque fuit Atto ; revestitores vero fuere Owart presbyter et Gundhart.

CAP. XCIX. — *Tradiitio Polonis.*

Polo tradidit Ambrichoni ven. episc. quemdam servum, nomine Adalfridum, in proprio possidendum. Et isti sunt testes : Albrih, Pald, Sigifrid, Raffolt, Sonperht, Ratolt, Lantpero.

CAP. C. — *Commutatio inter Ambrichonem et Hartwigum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Hartuigus, tradidit ad S. Emmerammum aream 1 et agrum 1 ad Illinchova. E contra vero D Strupo advocatus, jubente domino suo ep. Ambrichone, tradidit prædicto nobili in eodem loco terræ arabilis agros 11. Et isti sunt testes : Suindperht, Pernhart, Hartuic, Avo, Gozperht, Rodmunt, Arnhelm, Hiltiprant, Heriperht, etc.

CAP. CI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilhardum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Engilhart, tradidit ad S. Emmerammum terræ arabilis agrum 1 et pratorum carrad. 11 loco Sempinchova nuncupato. E contra vero Strupo advocatus jubente domino suo Ambrichone ep. tradidit prædicto nobili in eodem loco aream 1. Et isti

CAP. CII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Helfricum.*

Utilis valde et nimium fructuosa olim inter homines inoleverat consuetudo commutandi videlicet quasdam res ob utrumque opportunam partem. Id itaque quidam vir nobilis, nomine Helfrih, ejusque conjux Hiltisnot recolentes tradiderunt ad S. Emmerammum talem proprietatem qualem illa ad Chaparussa habuit. Statim vero relinquentes ad prædictum sanctum ; et fuit Avo sivejussor atque vestitor. E contra vero Ambricho ven. ep. et supra dictus Avo advocatus suus qui hanc traditionem receperunt, de rebus S. Emmerammi tradiderunt eidem Helfrico ac illius conjugi beneficium quale ipse Helfrih ad Sempinchova habuit, ea scilicet ratione, ut si unus eorum vita decederet, alter possideret usque ad obitum suum ; post vero, redigatur ad pristinum locum. Sunt autem testes auribus tracti Egilperht comes, Odalperht, Bernhart, Egilperht, Askarih, Erchanperht, Hungis, Irmperht.

CAP. CIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Ogonem.*

Quoniam regalium auctoritas institutionum concambiorum congruentias in ecclesiasticis rebus fieri permisit, nobilis quidam, nomine Ogo, quin et id ipsum frequentaret minime prætermittere distulit. Tradidit igitur prædictus vir nobilis Ogo ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem visus est habere ad Samotinga, id est, de silva jugera cxx, et ad Haholstat de silva jugera xxx, et ad Sempinchova terræ arabilis jugera x, et mancipia vii, id est : Perehtuni, Dechila, Perehtuni, Perehtuvinto, Germunt, Rodmunt, Wolfpunc, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep., advocatorumque ejus Gundperti, Herrandi. E contra vero idem Gundpertus atque Herrandus tradiderunt de rebus S. Emmerammi ante nominato Ogoni, Ambrichone ep. consentiente ad Eskinhart areas 11 et quidquid ad eandem pertinuit, terris, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus et cæteris omnibus, et mancipia vii, id est : Ellinpure, Wolfpunc, Pazrih, Weidherii, Reginolt, Waltrut, Hiltrud. Nihil extra dimittentes, quin ex integro eidem Ogoni contradiderent in possessionem perpetuam. Et isti sunt testes : Folrat, Waltrih, Albrih, Perehtolt, Rodker, Salacho, Wolfmunt, Ambricho, Rodperht ; Trogo, Perehtolt, Otperht, Perehtrih, Durine, Teor, Avo, Strupo, Heripold, Lantfrid, Oto, Amalperht Marcho, Gundhart, Adalrih, Erchanperht.

CAP. CIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilschalum.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus quia nobilis quidam, nomine Engilschal, tradidit ad S. Emmerammum terræ arabilis jugera v ad Popinga in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Wierammi. E contra vero idem Wierammus tradidit de rebus S. Emmerammi consentiente

dominio suo episcopo prædicto nobili Engilscaleho A terræ arabilis jug. iv et dimidium ad Pilinga in proprium perpetualiter habendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur placuit duas cartulas uno tenore scriptas exhibere.

CAP. CV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Chunipertum comitem.*

Hæc igitur commutatio inter Ambrichonem ep. et Chunipertum comitem facta est. Nam Chunipertus comes dedit ad S. Emmerammum terræ arabilis jug. vi de rebus beneficii sui ad Atinga. Et missi ejus id ad perficiendum fuerunt Engilscahl et Hiltimar, et Willihelm. E contra vero Ambricho ven. ep. dedit Chuniperto comiti in eodem loco totidem jugera terræ arabilis; et missi ejus fuerunt Lio presbyter, et Wicram atque Deotfrid hoc ad perficiendum. Ut verius firmiusque credatur duas cartas pari tenore scriptas placuit exhibere.

CAP. CVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Wicpertum.*

Notum sit omnibus in Christo fidelibus quia vir quidam nobilis, nomine Wicperht, tradidit ad S. Emmerammum ad Mulibusun pratorum jugera v cum fruticibus evellendis in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Heripoldi. E contra vero idem Heripoldus tradidit de rebus S. Emmerammi consentiente domino suo ep. prædicto viro Wicperht in eodem loco pratorum totidem jugera perpetualiter habendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur et a posteris melius credatur, placuit duas chartas scriptas et testes adhibere quorum nomina sunt hæc: Lintperht, Wolf, Schilpunc, Engilperht, Eckihart, Ratpot, Nidhart, Otperht, Lautperht, Isanparto, Pehhart.

CAP. CVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Otgisum presbyterum.*

Divina instituente gratia tradidit quidam nobilis venerabilis videlicet presbyter nomine Otkis, ad S.

Petrum, sanctumque Emmerammum proprietatem suam qualem habuit ad Illinchovum, in manu videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Struponis, nihil extra dimittens quin ex integro illuc transfunderet atque laxaret. E contra vero Ambricho præfatus episcopus atque suus advocatus Strupo tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum in eodem loco illam casam in australi parte consistentem, id est: Herimarincheva cum terris, pratis, et nemore, et cum omnibus illuc pertinentibus Otkiso presbytero in proprium usque ad obitum suum; postea vero redigantur ad pristinum locum. Et isti sunt testes: Gozpold, Herraat, Heripold, Gundperht, Albrich, Rupo, Witker, Ascrib.

CAP. CVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Helmpertum.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus quia nobilis quidam, nomine Helmpert, tradidit ad sanctum Emmerammum quicquid habuit ad Doraingah, in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Antarpoti. E contra vero idem Antarpot tradidit de rebus S. Emmerammi, consentiente domino suo ep., prædicto nobili Helmperto ad Wolfratinhofun quicquid ibi habuit in proprium perpetualiter habendum. Et isti sunt testes: Adalrih, Avo, Strupo, Reginolt, Eparhart, Ascrib, Rupo, Folhrat, Erchanperht.

CAP. CIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Adalricum.*

Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ quia nobis quidam nomine Adalrih tradidit ad sanctum Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum ad Fetarah cum culta terra et inculta jugera c. E contra vero tradidit Antarpot cum licentia Ambrichonis ep. de rebus S. Petri et S. Emmerammi supradicto Adalrico prope Niwinhusun jugera xxx. Et isti sunt testes: Avo, Strupo, Gundperht, Reginolt, Rupo, Erchanperht, Eparhart.

Explicit Liber I.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Unlazum.*

Cognoscat igitur omnium industria fidelium præsentium videlicet et futurorum quia quidam nobilis, nomine Unlaz, tradidit ad S. Emmerammum talem proprietatem qualem habuit ad Erilingun, id est, areas v, domos v, horrea v, agrorum et pratorum hobas vii, nihil extra dimittens quin ex integro ad supradictum sanctum transfudisset in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Askarici. E contra vero idem Askaricus, consentiente domino suo episcopo, tradidit de rebus S. Emmerammi prædicto nobili Unlazo ad Wilhsin ecclesiam, casam cum curte, horreum i hobas iv

D mancipia v in proprium habendum. Testes quorum nomina sunt: Nordpold, Adalfrid, Zeizilo, Ratrud, Deotflat.

CAP. II. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Owardum presbyt.*

Plurimorum igitur industria cemperiat qualiter ven. quidam presbyter, nomine Owardus, commutationem congruam peregit. Prædictus namque presbyter tradidit ad S. Petrum sanctumque martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem ad Stupinga visus est habere; id est, in terra arabili, et silva, et prato hobas iii et jug. xx, casam cum curte, horreum quoque atque pomerium, nihil extra dimittens terris, pratis, pascuis, aquis aqua-

rumque decursibus, exitibus et redivibus quin ex A
 integro illuc transfudisset in manum videlicet Am-
 brichonis ven. ep. advocatorumque ejus Herrandi
 atque Gundoberti. E contra vero Herrandus, atque
 Gundobertus, consentiente Domino suo ep., tra-
 diderunt de rebus S. Emmerammi bis prædicto
 Owardo in proprium perpetualiter habendum ad Ta-
 garatinga ecclesiam 1, casam cum curte, horreum
 quoque, atque pomarium, hobas III cum omnibus
 appendiciis earum. Et isti sunt testes: Hadamar,
 Plidger, Leoparto, Lantfrid, Chrestinc, Waltrih,
 Albrih, Pereholt, Schilpunc, Durinc, Isauperht,
 Reiginperht, Rüdohart, Heimo, Eparolf, Strupo.
 Vestitores et revestitores sunt Herrandus, atque
 Gundbertus atque Epatolfus. Actum ad Reganaspurc
 coram Engildeone comite. Anno Domini 888.

**CAP. III. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum
 et Rasoldum atque Truhmannum.**

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam,
 Rasolt videlicet atque Truhman, uterini fratres,
 tradiderunt ad S. Petrum sanctumque Dei marty-
 rem Emmerammum tales proprietates quales ad
 Stupinga habuerunt, nihil extra dimittentes ædifi-
 ciis, terris, pratis, pascuis, silvis, aquis, viis,
 quin ex integro ad prædictos sanctos contradarent,
 in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque
 advocati Gundeberti. E contra vero idem advocatus
 consentiente Domino suo ep. tradidit de rebus S.
 Emmerammi ad Punnihart præfatis nobilibus ca-
 sam cum curte, et horreum, et hobam 1, et insuper
 eidem Truhmanno unius areæ partem 1, et terræ
 arabilis jug. III, et de pratis carrad. 1 in perpetuam
 possessionem. Et isti sunt testes: Avo, S. rupo, Du-
 rinchart, Machelm, Askarih, Folrat, Riphold,
 Adaltrih, Waltrih, etc.

**CAP. IV. — Commutatio inter Ambrichonem
 episcopum et Liutbertum.**

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus
 quia nobilis quidam nomine Liutperht, tradidit ad
 S. Emmerammum de silva jug. LXX in loco Tuci-
 linga nuocupato in manum videlicet Ambrich. ven.
 ep. ejusque advocati Gundeberti. E contra vere Gun-
 dertus, consentiente Domino suo ep., tradidit eidem
 Liutperto in eodem loco de silva jug. L in proprium
 perpetualiter habendum. Et isti sunt testes Durin-
 chrat, Eparhart, Gammo, Pirihtilo, Ratolt, Pald,
 Lantepero.

**CAP. V. — Commutatio inter Ambrich episcopum et
 Fries.**

Comperiant omnes fideles quia Fries quidam no-
 bilis tradidit ad S. Emmerammum ad Geilunaspah
 pratorum jug. III in manum Ambrichonis ven. ep.
 ejusque advocati Eparhardi. E contra vero idem
 Eparhardus cum licentia episcopi tradidit prædicto
 nobili pratorum jug. II ad Guttinga in proprium
 habendum. Et isti sunt testes: Helfrih, Rasolt,
 Adalhun, Hiltipero.

**CAP. VI. — Commutatio inter Ambrichonem et
 Wolfpertum.**

Cunctis pateat fidelibus quia nobilis quidam,
 nomine Vuolfperht, tradidit ad S. Emmerammum
 suum proprium servum Anthelimum et terræ arabilis
 jugera X ad Snudinga in manum videlicet Ambrich-
 onis ven. ep. ejusque advocati Adalberti. E contra
 vero idem Adalbertus, consentiente domino suo epi-
 scopo, tradidit de rebus S. Emmerammi prædicto
 nobili Wolfberto ibidem ad Snudinga unum servum,
 nomine Gebaradum, et terræ arabilis jugera X. Et
 isti sunt testes: Pernhart, Antarpot, Avo, Herrant,
 Gundpert, Erchanperht.

**CAP. VII. — Complacitatio inter Ambrichonem epi-
 scopum et Hittonem abbatem.**

Per cartulam quæ videlicet aperte ac veraciter
 nonnullorum inseratur auribus fidelium qualiter hæc
 complacitatio peracta sit. Tradidit namque Hitto
 honorabilis abbas ad S. Petrum sanctumque Dei
 martyrem Emmerammum proprietatis suæ hobas VI,
 cum ædificiis et mancipiis XV, Meginheri Adalger,
 Milo, Meginheri, Willibelm, Liupuni, Liupkis, Rat-
 kis, Wolfheri, Hiltipirc, Deotpurc, Adalswind, Liup-
 drud cum duobus filiis in loco Sultzpah nuncupato in
 manum Ambrichonis ven. ep. et advocatorum suo-
 rum Gundeberti atque Herrandi. E contra idem
 Gundbertus atque Herrandus cum licentia domini
 sui ep. et cum consensu totius familiæ tradiderunt
 prædicto Hittoni de rebus sanctorum qui supra dicti
 sunt, tria loca cum omnibus appendiciis suis, id est:
 Chuningesfeld, et Vuaso et Purepah; quatenus ea
 usque in finem suum firmiter teneat atque possideat,
 ac postea cuncta ad prædictos sanctos redigantur et
 revestiantur. Et isti sunt testes ejusdem rationis:
 Ogo, Strupo, Erlapold, Chadal, Hartperht, Hiltipero,
 Righer, etc.

**CAP. VIII. — Commutatio inter episcopum Ambrich-
 onem et regem.**

Ista mancipia sunt in potestate Ambrichonis epi-
 scopi: Emhilt, Appa, Rihhoff, Rato, Engilhilt et
 filia ejus Rihhilt, et Rihmot, Engilmar, Hiltisnot.
 E contra vero sunt in regis potestate ad Ergoltinga
 Gerni, Dultin, Guudhelm, Engilpero, Machelm, Re-
 gindrud, Elisa, Emhilt, Gerni, Ernpold, Ellinhilt,
 Liupila, Rihhilt, Ralhila, Reginolf, Perehtgunto,
 Reginhilt, Pecchilt.

**CAP. IX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum
 et Engilpertum comitem.**

Notum sit omnibus fidelibus quia Engilpertus
 comes tradidit ad S. Emmerammum mancipia III, id
 est: Alblind et filii ejus II in manum Ambrichonis et
 advocati ejus Polonis, ea videlicet ratione: ut Er-
 fonem servum S. Emmerammi in proprium possideat
 usque ad obitum suum et uxoris suæ. Et isti sunt
 testes: Engilschalch, Pernhart, Erchanperht, Rasolt,
 Heripold, etc.

CAP. X. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Reginharium.*

Comperiat omniam industria fidelium quod Reginheri tradidit ad S. Emmerammum duas partes jugeris unius in manum Adalpoli ad Cholinpah. E contra vero idem Adalbold cum licentia domini sui Ambrichonis ep. tradidit de beneficio suo in eodem loco prædicto Reginhario tertiam partem jugeris unius. Et isti sunt testes : Reginhoh, Albrih, Rihbold, Folcrat, Gerhelm, etc.

CAP. XI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Pataricum.*

Cognoscat industria omnium fidelium quia Patarih quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum areæ unius in latitudine perticas II, et in longitudine perticas X in loco Mezinga nuncupato. E contra vero ven. ep. Ambricho et advocatus ejus Oto tradiderunt terræ arabilis in latitudine perticas II, in longitudine XX in eodem loco. Et isti sunt testes : Erchanperht, Waltrih, Patarih, Gammo, Pereholt, Sigifrid, Hitto, Oto, Adamar, Hitto, Chazo, Liutfriid, etc.

CAP. XII. — *Traditio Rodhari, et quasi cujusdam complacitatio Stomachi inter Ambrichonem ep. et Rodharium.*

Cognoscat omnis Ecclesiæ Dei beatissimus ordo qualiter quidam nobilis, nomine Rodheri, de æterna sibi prospiciens remuneratione præsentique consulens necessitati tradidit ad S. martyrem Emmerammum quidquid in villa Samutinga nuncupata proprietatis visus est habere in mancipiis quorum nomina sunt hæc : Tiso, Albuvar, Sigifrit et filii ejus, in ædificiis, et terris cultis et incultis, aqua, silva, viis et inviis, exceptis tribus solummodo mancipiis unoque villi nemore aliunde conquisito, ven. ep. Ambrichone hanc traditionem suscipiente, advocato ejus Gundberto, ea scilicet ratione : ut e contra tres mansos de rebus supradicti sancti cum redditibus acciperet, et per singulos annos, donec in hac fragili vita viveret, vestimentum deorsum textum I et cam., cubitos XVI habens in longitudine, camisam quoque et cottum similiter I, de vino carad. I, id est, situlas XXX, farinae mod. X, pracial. II. Frisking. IV duas [vervecinas] berbecinas, duas autem reliquas porcinas, singulas singulis appetiatis tremissis, et ut hæc omnia pariter cum illa tradita hæreditate suo usui servientia suoque juri cedentia, dum viveret, firmiter obtineret complacitavit. Et si vel episcoporum quispiam, vel etiam eorum familiarium horum quippiam subtrahere aut infringere conetur et perfecerit, ille nominatus Rodheri suæ proprietatis liberam haberet potestatem vertere quo libuerit. Sed et testium quoque Norico more per aures tractorum nomina cerni licet in præsentem : Hadamar, Wago, Uulaz, Avo, Strupo, Ambricho, Rupo, Durinchart, Eparhart, Ilpunc, Wetti, Strupo, Rihhad, Herirat, Rodhart, Lantpero. Hæc est secunda traditio. Et hi sunt testes : Herrant, Strupo, Rihbold, Karaheri, Eparahchar, Petilo, Adalhun, Unolz, Deotperht.

Actum est autem anno Arnulfi regis secundo VII Kalendarum Martialium in loco qui vocatur Menziapah, præsentibus autem monachis canonicisque quam plurimis, id est : Rodolto sancti martyris Emmerammi cœnobitarum præposito, Deotperto custode sacrarum et monacho, Tutone monacho et diacono, Erimperto presbytero et canonicorum præposito, Reginone diacono, Erminoldo presbytero, Perideone presbyt., Enolto presbytero, Wihgozo diac., Wolfhelmo diac., Malthario subdiacono, Harperto subdiac., Deotmunt subd., Wolfolto diac., Attone subd., Wolfrato subdiacono.

CAP. XIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Pernvium.*

Cunctorum comperiat industria fidelium præsentium scilicet in sancta Ecclesia et futurorum qualiter concambium præsens perageretur. Tradidit namque quidam nobilis vir, nomine Pervum, ad S. Petrum sanctumque Emmerammum in locis Hittinchoba et Dentinchoba nuncupatis proprietatis suæ ac conjugis suæ inter terram arabilem, et prata atque silvam jugera CXCIX in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero præfatus episcopus atque Gundbertus cum consensu monachorum et canonicorum tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum eidem Pernwino et conjugis suæ ad Puningon casam cum curte, ecclesiam quoque cum omnibus appendiciis suis, et terræ arabilis, ac pratorum atque silvæ jugera CLXXXII in proprium perpetualiter habendum. Et ut hæc commutatio firmiter habeatur placuit duas cartulas pari tenore conscriptas et auribus testes trahere. Hi sunt Erchanperht, Ambricho, Sigifrid, Ratolt, Hitto, Salacho, Eparhart, etc. Vestitor et revestitor Albrih fuit.

CAP. XIV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Otonem.*

Oto quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum talem proprietatem qualem habuit ad Swindpah in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati ejus Reginhohi contra solidos LX. Et isti sunt testes : Engilschalch, Westargowo, Gerperht, Oego, Cundachar, Nidhart, Rihbold, Eparachar, Azo, Pero, Perideo, Chuniperht, Helfrih, Erchanperht, Albrih, Ambricho, Rachoff, Willihelm, Rodolf, Strupo, Adalperht.

CAP. XV. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hardpertum.*

Multorum comperiat industria fidelium qualiter subsequentis complacitatio traditionis perficeretur. Tradidit namque quidam manu missus liber, nomine Hartbertus, videlicet subdiaconus proprietatem suam ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum quam habere visus est ad Folinchova, terris, pratis, pascuis, viis et inviis, et ad Rogkinga de silva jug. VII, nihil extra dimittens, quidquid in his locis habuit, quin ex integro ad prædictos sanctos contraderet in manum videlicet Ambrichonis ven.

ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero idem advocatus consentiente domino suo episcopo tradidit prefato Hartberto illud beneficium ad Eigilstat cum omnibus appendiciis suis, ea videlicet ratione: quatenus idem Hartbertus et unus proximorum suorum post ipsum usque ad obitum suum firmiter possideat illud beneficium in proprium, ac postea ad superscriptos sanctos pertineat. Et isti sunt testes: Hadamar, Plidker, Reginpold, Albrih, Reccho, Motmunt, Isanperht, Pereholt, et cæteri quam plurimi. Actum est ad Weltinpurc, consentientibus canonicis, Ermperto presbytero, Germaundo presb., Reginone diacono, Rodoldo presbytero et monacho, Deotperto presbytero et monacho, Tutone diacono et monacho, et cæteris omnibus.

CAP. XVI. — Commutatio inter Hiltigardam et Rihchofsum presbyterum.

Notum sit omnibus fidelibus quia Witagowo advocatus Hiltigardæ tradidit aream unam Rihholfo presb. de rebus Sanctæ Mariæ inferioris monasterii in loco qui dicitur Pah consentiente domina Hiltigarda. E contra vero idem Rihhof presbyt. ejusque advocatus Sindpertus cum licentia Ambrichonis vener. ep. tradiderunt Witagowoni terræ arabilis duas partes in eodem loco. Et isti sunt testes: Adolf, Penhart, Helfrih, Cundsfid, Ardwit, Sindperht, Hunrih, Geilolf, Willipato, Hiltiperht, Ekkihart, etc.

CAP. XVII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Engilscalchum.

Noverit omnium solertia fidelium quia nobilis quidam, nomine Engilscalch, tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum casam cum curte, et terræ arabilis atque pratorum jugera LXXXIII in loco Purringa nuncupato in manum videlicet Ambrichonis vener. ep. et advocati ejus Reginhobi. E contra vero Ambricho episcopus et advocatus ejus Wicram tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum eidem nobili ad Talachirchon ecclesiam et terræ arabilis jugera xxx. Et isti sunt testes: Engilperht comes, Erchanperht, Helnrih, Reginhob, Rihpold, Westargowo, Helfrih, Racholf, Hitto, Egilpold, Rodmunt, Mezzi, Strupo, etc.

CAP. XVIII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Hiltiperonem.

Notum sit quia quidam nobilis, nomine Hiltipero, tradidit ad S. Emmerammum agrum I ad Rodrantinchova. E contra vero advocatus Helfricus cum consensu domini sui ep. Ambrichonis tradidit prædicto nobili in eodem loco agrum I in proprium habendum. Et isti sunt testes: Waltunc, Avo, Strupo, Wettii, item Strupo, Lantperht.

CAP. XIX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Lanisfridum.

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus

A advocati Wicrammi. E contra vero idem Wicram tradidit de rebus S. Emmerammi, consentiente domino suo episcopo, prædicto nobili Lantfrido ad Sunichingon inter terram arabilem et prata jugera xxxiv; et silvæ jugera vi. Et isti sunt testes: Ogo, Erchanperht, Helfrih, Engilpold, Folrat, Derpheri, Strupo, Sindperht, Adalperht, Hadamar, Tato, Gerhob, Hitto, etc.

CAP. XX. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Atonem.

Patescat igitur omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Ato, tradidit ad S. Petrum sanctamque Emmerammum de terra arabili jugera xi in loco Samutinga nuncupato in manum videlicet Ambrichonis vener. ep. ejusque advocati Hadamari. E contra vero idem advocatus, jubente et consentiente prædicto episcopo, tradidit jam dicto nobili Atoni de rebus supra nominatorum sanctorum ad Zeimuchova terræ arabilis jug. x in proprium jure perpetuo possidendum. Et ut hæc commutatio firmior habeatur veriusque credatur, placuit duas chartulas pari tenore scriptas exhibere, et testes adhibere quorum nomina sunt: Pernhart, Strupo, Erchanperht, Helfrih, Ambricho, Sigifrid, Hitto, Folcrat, Wettii, item Strupo, Ratolt, Mezzi, etc.

CAP. XXI. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Eigil.

Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus notum sit quia Eigil quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum talem proprietatem qualem ad Chaparussa habuit ædificiis, territoriis, viis, et inviis, nihil extra dimittens quin ex integro illuc transfunderet in manum videlicet Ambrichonis vener. ep. ejusque advocati Adalrici. E contra vero idem Adalricus, consentiente domino suo ep., tradidit de rebus prædictorum sanctorum eidem Eigiloni in proprium habendum quod Hahicho ad Feterah jam olim in beneficium habuit. Et isti sunt testes: Hadamar, Antarpot, Otachar, Machelm, Hungis, Amalperht, Rihpold, Rihperht, Ternod, Strupo, Reginperht, Sigifrid, Adalp.

CAP. XXII. — Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Sigipertum.

D Notum sit omnibus fidelibus quia Sigipertus quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum quiddam ad Chaparussa habuit in manum videlicet Ambrichonis vener. ep. ejusque advocati Adalrici. E contra vero idem Adalricus cum consensu episcopi tradidit eidem Sigiperto ad Engilmonaschirichon æqualem mensuram. Testes autem superioris commutationis istius quoque testes sunt.

CAP. XXIII. — Complacitatio Sandrati archipresbyteri.

habere visus est, et mancipia x quorum nomina sunt: A Dancrat, Purgund, Isanpero, Guodkind, Purat, Frecholf, Alazeiz, Folcrat, Ratolf, Egilmar, nihil extra dimittens præter aream I, et jug. III quin ex integro ad prædictos sanctos contraderet, ea videlicet ratione: quatenus illud beneficium ad Erininga in proprium contineat usque ad obitum suum. Et Anzo filius Adalrici eandem proprietatem simul cum ipso beneficio possideat usque ad finem vitæ suæ. Postea vero cuncta ad S. Petrum et S. Emmerammum pertineant. Et isti sunt testes: Cundpold comes, Orendil comes, Ascrici Adalperht, Oto, Engilpold, Chuniperht, Engilsealch, Eicco, Herimar, Adalrici, Oto, etc.

CAP. XXIV. — *Complacitatio inter Ambrichonem episcopum et Aspertum cancellarium.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis. Qualiter subsequens complacitatio perageretur multorum cognoscat industria fidelium. Tradidit igitur Aspertus ven. diaconus, cancellarius videlicet regis Arnulfi, ipso rege licentiam concedente, ad S. Petrum principem apostolorum, sanctumque Dei martyrem Emmerammum proprietatem suam, id est illam capellam ad Feldun, et illam in loco qui dicitur Cella, et illum locum Gepantespah, et Gisalpah, et quidquid ad eadem loca pertinuit; ædificiis quippe, mancipiis, terris, pratis, silvis, nihil extra dimittens præter illa beneficiola quæ Oto et Gundperht habuerunt, quin ex integro ad prædictos sanctos contraderet atque transfunderet in manum videlicet Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gundberti. E contra vero idem Gundbertus consentiente domino suo episcopo, tradidit eidem Asperto, ven. diacono de rebus supradictorum sanctorum hæc loca, id est Oparinhusa, Niwinhusa, Lorcini, et quidquid ad eadem loca pertinere visum est, ea vid. ratione, quatenus ipse Aspertus et unus proximorum suorum cui tradere voluerit post se omnia ante nominata loca firmiter possideant usque ad obitum suum. Postea vero cuncta ad S. Petrum sanctumque Emmerammum pertineant, exceptis illis duobus beneficiolis. Actum autem est ad Reganasburc cum attestatione et affirmatione monachorum, canonicorum atque laicorum. Et isti sunt testes: Herrant, Gundperht, Ogo, Erchanperht, Strupo, Ambricho, Sigifrid, Albrih, Pald, Wicker, Gundpold, Eparhart, Hutto, Folcrat, item Strupo, Wetti, Lantperht, Werinheri, etc.

CAP. XXV. — *Commutatio inter Helfricum et Pattonem.*

Notum sit quia Pato tradidit ad S. Petrum sanctumque Emmerammum duas ancillas æquivocas, nomine Wolfrild, in manum Helfrici advocati. E contra Helfricus tradidit eidem Pattoni de beneficio Gotaperti unam ancillam, nomine Waltfridam, in proprium habendam. Et isti sunt testes: Ogo, Ambricho, Gotaperht, Patarih, Durinchart, Rodmunt, etc.

^a Auctor Anamodus de seipso.

CAP. XXVI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Liutgarium.*

Patescat omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus quia Liutger quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum ad Homeres jug. v in manum Ambrichonis ep. ejusque advocati Reginhohi. E contra vero Reginhoh, jubente domino suo episcopo, tradidit eidem Liutgaro ad Zeizinchofa jug. v in proprium habendum. Et isti sunt testes: Askarih, Ambricho, Pald, Irimperht, Erchanperht, Trago, Ino, Adalo, Gunzo, Adalpero.

CAP. XXVII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Waltungum.*

Cognoscat omnium industria fidelium quia Waltunc quidam nobilis tradidit ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum totam proprietatem suam quam habuit ad Teningon in manum Ambrichonis ven. ep. ejusque advocati Gerperti. E contra idem Gerpertus una cum episcopo tradiderunt eidem Waltungo illud beneficium ad Otperchtinchofa ex integro in proprium habendum. Et isti sunt testes: Askarih, Helfrih, Eparhart, Rupo, Strupo, Erchanpold, Gundalperht, Gozperht, Isanbart, etc.

CAP. XXVIII. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Perahigerum.*

Patescat omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus quia Perahiger quidam nobilis tradidit ad S. Emmerammum ad Gundinhart aream I, et de terra arabili jugera x, et de silva jugera vi in manum Ambrichonis episc. ejusque advocati Marchonis. E contra vero Marcho, jubente domino suo episcopo tradidit eidem Perahigero ad Hedinpah aream I, et de terra arabili jugera x et de silva jugera vi in proprium habendum. Et isti sunt testes: Cotaperht, Reginhoh, item Reginhoh, Salomon, Ambricho, Sigifria, Askarih, Kermunt.

CAP. XXIX. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Anamodum^a.*

Quoniam innumerabilium industria virorum rerum suarum opportunitates appetere et indagare studuit; placuit etiam cuidam rubicundo clerico, nomine Anamodo, religioso videlicet subdiacono quasdam res proprietatis suæ sibi ad commodum perducere atque copulare. Talem igitur proprietatem qualem piissimi regis Arnulfi donatione idem Anamodus in possessionem accepit, in pago Westarmannomarcha nuncupato, juxta Prointala, in loco Reitinpuoh, in comitatu Engildeonis comitis, ad S. Petrum principem apostolorum, sanctumque martyrem Emmerammum cum mancipiis vii contradidit atque alligavit in manum Ambrichonis ven. ep., et advocatorum ejus Gerberti et Gundberti. E contra vero Ambricho, ven. presul una cum impositis manibus advocatorum suorum Gerberti scilicet atque Gundberti tradiderunt de rebus prædictorum sanctorum eidem Anamodo quidquid ad Beningon in beneficium habuit, cum mancipiis vii, et ad Pondorf terræ arabilis jug. xxii, simul cum illa hoba quam parentes ejus ibidem

habuerunt, et Nordgewe illud beneficiolum ad Niu-
fara, et quicquid ad eadem loca, ædificiis, terris
cultis et incultis, silvis, pascuis, aquis, cæterisque
omnibus bonis juste, legitimeque pertinere visum
est, jam ter ante nominato Anamodo in proprium
perpetualiter, nemine contradicente, possidendum
tradiderunt et transfuderunt. Et isti quoque sunt
testes: Adolf, Pernhart, Patto, Avo, Strupo, Her-
rant, item Strupo, Eparhart, Rupo, Sigifrid, Goz-
pold, Gundpato, Waltrih, Oto, Hadamar, Pereholt,
Rafolt, etc. Vestitores et revestitores Gerpertus et
Gundpertus fuerunt. Actum ad Menzinpah.

CAP. XXX. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Epam.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Peren cuidam
feminæ, nomine Epæ, tradidit de rebus S. Emme-
rammi ad Weipilingun aream unam. E contra vero
eadem Epâ duas mensuras terræ arabilis tradidit ad
prædictum sanctum in eodem loco. Et isti sunt
testes: Reginhoh, Gouzo, Altman, Cundheri, Cun-
dalperht, Othelm.

CAP. XXXI. — *Commutatio inter Cundrammum
et Avonem.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Cundram tradi-
dit in potestatem S. Emmerammi mancipia III, no-
mine Adala, Wolfmunt, Pazhilt, in manum Eronis
advocati. E contra Avo tradidit eidem Cundrammo
de beneficio Mahtarii mancipia tria in proprium
habendum, nomine Helmgart, Perahthero, Ratuni.
Et isti sunt testes: Odulman, Sigifrid, Adalhoh,
Otperht, Willihelm, Engilhart.

CAP. XXXII. — *Commutatio inter Adalhunum
majorem et Meginhardum.*

Notum sit quia Adalhun major cum licentia epi-
scopi Ambrichonis tradidit Meginhardo unius areæ
partem unam ad Chaparussa. E contra idem Me-
ginhardus tradidit ad S. Emmerammum agri unius
partes duo in eodem loco.

CAP. XXXIII. — *Commutatio inter Ambrichonem
episcopum et Ermpertum presbyterum.*

Propter multorum felicitatem [f. faksitatem] tibi-
tationis fidei, et quia sibi succedentibus pro rerum
fortuita mutabilitate principatibus quorundam diu-
turnus labor prioris servitii vel oblivioni traditur,
vel post tergum forsitan revolvitur, cæperunt qui-
dam quasi prudentiores altius excogitare qualiter et
beneficia præsentis vitæ solamine arctius sibi quodam
modo constringerent, et proprietates, si cui eas
contigerit habere, pro instantis levamine necessita-
tis et futuræ spe remunerationis cautiore consilio
reservarent. Hac itaque eadem cogitatione armatus
quidam religiosus presbyter et Radasponensis epi-
scopi canonicorum præpositus, nomine Ermpertus,
tradidit S. Petro principi apostolorum, sanctoque
Emmerammo martyri et episcopo in manum Am-

A de Arnimaro quodam nobili ejusque cohæredibus
pecunia potuit acquirere, cum curte et ædificiis,
mancipiis quoque additis numero x. Eisdemque
tradentibus, id est, advocatis, Avone videlicet et
Gundperto, jubente quidem Ambrichone ep., et acce-
pit in proprietatem idem Ermpertus, quicquid in
beneficio visus est habere cum ædificiis et curtibus,
mancipiis, et omnibus ostensilibus; ita scilicet ut,
et dato et accepto, donec in hac fragili vita viveret,
consimili jure proprietatis uteretur, nullo inquie-
tante, nullo contradicente. Post illius autem vitæ
obitum salva omnia et intemerata servitio supra-
dictorum sanctorum cedent sine mora. Et isti sunt
testes: Hadamar, Rodker, Strupo, Ermpert,
Erchanperht, Herirat.

B CAP. XXXIV. — *Commutatio inter Ermpertum pre-
sbyterum et Sigifridum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Ermpertus tra-
didit Sigifrido cum licentia Ambrichonis episcopi de
rebus beneficii s i duas partes jug. unius in pro-
prium habendum ad Espilapah. E contra vero præ-
dictus Sigifridus tradidit proprietatis suæ jug. i ante
nominato Ermperto in eodem loco. Et isti sunt tes-
tes: Albric, Folcrlh, Hlito, etc.

CAP. XXXV. — *Commutatio inter Ambrichonem epi-
scopum et Attimaram atque Cundrammum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Wicram advoca-
tus Ambrichonis ep. tradidit Attimaro et Cundrammo
cum licentia supradicti ven. ep. terræ arabilis jug. v
in loco nuncupato Atinga. E contra dederunt Atti-
mar et Cundram ad S. Emmerammum ligni jug. vii.
Postea autem tradidit Attimaro et ad super memora-
tum sanctum de terra arabili jug. iv. E contra Wi-
cram tradidit totidem jug. in proprium habendum
Attimaro.

CAP. XXXVI. — *Translatio Adalungi archipresbyteri.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus
quia Adalunc archipresb. tradidit proprietatem suam
quicquid ad Sulactala habuit, Amalungo atque A-
lajungo usque ad obitum suum possidendum. Post
obitum vero eorum ad sanctum Dei martyrem Emme-
rammum in manum Ambrichonis ven. ep. et advocati
sui Reginbohi, et mancipia, quæ ibi habuit, quorum
nomina sunt hæc: Ekko, Hiltipold, RATHERI, Paldker,
Ratperht, Liubbilt, Hiltisnolt, Rihbilt, Ratfrit. Et
esti sunt testes traditionis hujus: Ogo, Egilschalch,
Wago, Gerperht, Rihpold, Perchtheri, Eparahchar,
Hitto, Adalperht, Helfrih, Oapi, item Adalperht
filius Engiscalhi. Hoc factum fuerat ad Pilistingon
Kal. xvi Septemb.

CAP. XXXVII. — *Commutatio inter Gerbertum advoca-
tum et Otniam.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Otoni tradidit ad
S. Emmerammum nemusculum unum ad Reinna. E
contra vero Gerbertus advocatus, jubente domino

to, Hitto, Lantpero, Hartperht, Patarih, Sindperht. A Sigifrid, Helfrih, Ermperht, Hitto, Gammo, Albrih, Gundpold, Reginpold.

CAP. XXXVIII. — *Complacitatio inter Aspertum episcopum et Mahtharium.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Mahtharius quidam manumissus religiosus videlicet subdiaconus tradidit ad S. Petrum sanctumque Emmerammum talem proprietatem qualem rex Arnolfus ei in proprium concessit ad Stupingon, in manum videlicet Asperti ven. ep., ejusque advocatorum Herrandi atque Gundberti; ea videlicet ratione: ut idem Mahtharius beneficium suum ad Owanashovon cum omnibus appendiciis ejus in proprio possideat usque ad obitum suum, et postea ad prædictos sanctos cuncta redigantur ac stabiliantur. Et isti sunt testes: Askarih, Waltrih, Durinchart, Hardperht, Garaheri, Hitto, Alboni, Mezzi, Eparhart, Albric, Perehtolt, Deotrih.

CAP. XXXIX. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Wikkernum diaconum.*

Cognoscat omnis Ecclesie beatissimus ordo qualiter quidam nobilis diaconus, nomine Wikkernus, de æterna sibi prospiciens remuneratione præsentique consulens necessitati. Tradidit namque ad sanctum Dei archangelum Michaellem talem proprietatem qualem habuit ad Rossidorf cum omnibus adjacentiis et mancipiis iv quorum nomina hæc sunt: Kerperht, Ratmot, et filius ejus II, ven. ep. Asperto hanc traditionem suscipiente, advocatoque ejus Jacobo, ea scilicet ratione; ut e contra suum beneficium, quod habere visus est ad Chessindorf et Grammanesdorf cum omnibus adjacentiis et mancipiis haberet, et ut hæc omnia pariter possideret absque dubio usque in finem vitæ suæ, et post obitum ejus omnia meliorata ad supradictum sanctum Dei archangelum redigantur. Sed et hoc complacitavit; ut, si quandoque monachicam vitam voluisset ducere, suum solium habuisset in eodem monasterio supradicti archangeli Michaelis. Sed et testium quoque Norico more per aures tractorum nomina cerni licet in præsentem: Gernod, Albrat, Ratmunt, Ascarih, Deotrih, Tevit, Deotpato, Waltilo, Strupo, Ekkiperht, Nordheri, Waltrih, Rodhoh. Actum est v Id. April. in loco qui dicitur Maninseo præsentibus omnibus monachis qui tunc in eodem loco visi sunt, juvenes atque senes.

CAP. XL. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Amalperhtum, et Pernhardum atque Richonem.*

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesie fidelibus quia Amalperht, atque Pernhart et Ribho, quidam nobiles viri tradiderunt ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum de terra arabili jug. XL, et de silva jug. XXII in loco Punninhard vocato in manum videlicet Asperti ven. ep. ejusque advocati Herrandi. E contra vero idem Herrandus cum licentia domini sui ep. tradidit de rebus S. Petri, et S. Emmerammi prædictis nobilibus in eodem loco terræ arabilis et silvæ totidem jugera in proprium perpetualiter habendum. Et isti sunt testes: Wicker,

CAP. XLI. — *Commutatio inter Ambrichonem episcopum et Herrandum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia Herrant tradidit ad sanctum Emmerammum duos servos, nomine Posonem et Pumannum. E contra vero Ambricho ep. et Gundpertus advocatus ejus tradiderunt eidem Herrando totidem servos, nomine Lutfridum et Grimoldum, in proprium perpetualiter habendum. Et isti sunt testes: Erehanperht, Albric, Perehtolt, etc.

CAP. XLII. — *Complacitatio inter Aspertum episcopum et Hadamarum atque Sahlindam.*

In nomine sanctæ et unicæ Trinitatis, qualiter subsequens complacitatio perdigesta sit multorum cognoscat industria fidelium. Tradidit igitur quædam matrona venerabilis, nomine Sahlind, ejusque advocatus, nomine Hadamarus ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum in manum videlicet Asperti reverentissimi episcopi atque advocati ejus Gundperti talem proprietatem qualem regali donatione habere visa est ad Hardheim, exceptis autem tribus mancipiis, id est Christan, Deotwih, Albswind, ut liberi permaneant, et terræ arabilis jugera xxx, pratorum jug. vi, ut Altman et omnia in proprium possideant usque ad obitum suum, et postea ad prædictos sanctos redeant. Cætera universa, tam ædificiis quam mancipiis, terris quoque cultis et incultis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, pratis, pascuis, una cum omnibus appendiciis ejusdem loci ad jam dictos sanctos ex integro donata ac allegata sunt; ea videlicet ratione: quatenus idem Hadamar atque uxor ejus Sahlind illum fiscum ad Haholstat de rebus S. Petri et S. Emmerammi, eandemque proprietatem ad Hardheim firma ratione usque ad finem suum teneant atque possideant; postea vero præfati sancti et provisor eorum utrumque locum in potestatem suam absque omni contradictione recipiant. Istius etiam traditionis sunt testes: Engildeo comes, Orendil comes, Pernhart, Avo, Folrat, Durinchart, Reginpald, Lantpero, Askarih, Deotker, Rodolf, Amalperht, Strupo, Engilperht, Albrih, Perehtolt, Rupo, Gozpold, Herimar, Ringolf, Geio, etc.

D CAP. XLIII. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Reginhohum.*

Notum sit omnibus fidelibus quia nobilis quidam, nomine Reginhoh tradidit ad S. Emmerammum ad Pilistingon terræ arabilis jug. 1. E contra vero Ribpold advocatus jubente domino suo Asperto ep. tradidit prædicto nobili in eodem loco dimidium jug. 1. Et isti sunt testes per aures tracti: Reginhoh, Sigifrid, Pald, item Sigifrid.

CAP. XLIV. — *Commutatio inter Aspertum episcopum et Sigifridam viduam.*

In Dei nomine, placitum atque conventum inter Aspertum ven. ep. et quamdam nobilem viduam Sigifrit; ut aliquas res pro communi utilitate inter se

confirmarent, quod ita et fecerunt. Tradidit itaque prædicta vidua Sigifrit talem proprietatem qualem ad Milizrood habere visa est simul cum avvocato suo, nomine Ratoldo, ad S. Petrum sanctumque Dei martyrem Emmerammum; hoc est: aream 1, et de terra arabili jugera xxvi et pratorum ad carradas viii, in manum videlicet Asperti ep. et advocati ejus Herrandi. E contra vero idem Herrandus, consentiente domino suo ep. tradidit de rebus S. Emmerammi Pezcinmos præfatæ viduæ aream 1 et de terra arabili jug. xxx in perpetuam possessionem. Et isti sunt testès: Garaheri, Chuniperht, Sindperht, Rod-

ger, Gundpald, Folcrih, Hutto, Wetti, Ambricho Asperht.

CAP. XLV. - *Commutatio inter Aspertum episcopum et Ratfridum.*

Noverit cunctorum industria fidelium qualiter subsequens peracta est commutatio. Tradidit itaque quidam nobilis vir, nomine Ratfrid, ad sanctum Dei martyrem Emmerammum in manum Asperti ven. ep. et advocati ejus Garaharii in loco Samutinga nuncupato casam cum curte, terræ arabilis.....
Desunt sequentes pauculi versus, ob folium ultimum e codice excisum.

ANNO DOMINI DCCCC.

EUTROPIUS

LONGOBARDUS PRESBYTER.

DE JURIBUS AC PRIVILEGIIS IMPERATORUM IN IMPERIO ROMANO.

ANNO DOMINI CIRCITER DCCCC.

(Apud Goldast., Scriptores Rerum Alamannicarum.)

Præcis temporibus imperiale decus effloruit Romæ, sub cujus dominatione diversa consistebant regna, et cui cunctæ gentes propria submittebant colla. Constituit ergo consules, qui quotidiano usu regni gubernacula consilio disponebant. Erant namque distributa officia per senatores et magistratus, prout unicuique ministerium opere competebat. Imperiale vero decus laudibus honoribusque ab omnibus tantummodo extollebatur. Post adventum unigeniti Filii Dei, et post ascensionis ejus gloriam, Romanum imperium Byzantium se contulit, quæ a Constantino Magno Cæsare Constantinopolis vocata est. Quæ quia Romano gloriabatur imperio, dicta est *nova Roma*; sic tamen ut antiqua Roma gloriosa præponeretur cæteris. Euntibus autem apostolis vel successoribus eorum prædicare Evangelium, secundum divinum præceptum, in mundum universum, Romam Cæsares revertebantur, diversa tormenta sanctis inferentes, ut diis suis placerent. Unde accedit ut beatus Petrus, qui prælatus fuerat cæteris a Jesu Christo Domino nostro, Romam prædicationis causa veniret, quæ omnium gentium prædicabatur domina; quæ eatenus, sicut multis idolorum simulacris erat seducta, ita plurimis prædicationibus apostolorum aliorumque martyrum exhortationibus cum cæteris

stianitatis, in accepto privilegio Jesu, ubi ait: *Tu vocaberis Cephas; et alibi: Ego rogabo pro te, ne deficiat fides tua.*

Diviso autem Romano imperio, eo quod imperialis sedes, quæ antiquæ Romæ solita erat, Constantinopolim esset deducta, multarum gentium populi contra Urbem fuerant rebelles. Unde magna et non pauca contra eam surrexerunt bella, teste Orosio. Tunc enim Roma per patricos principabatur. Erat autem tantum subjecta suo imperatori, ita ut si aliquando imperator paganorum ritu inveniretur crudelis, per suos legatos, sanctissimos præsules aliosque Christianos per diversa supplicia martyrio coronaret. Crescente autem Christiana religione, talis æstus fidei a patribus exarsit, usque dum Longobardi sunt Italiam ingressi. Cumque appropinquarent Pado, nuntiatum est Romæ (præsidebat vero Sylvester papa tunc Romanæ Ecclesiæ) Narso patricio, cujus uxor vocabatur Polyxiana, nuntiatum est autem illis quod præfatus pontifex misisset ad Longobardos, invitans eos Romam, quatenus potestas Græcorum aboleretur et Ecclesiæ jura elevaret sub potestate pontificis; cui tanta erat necessitas, ut nihil aliud præter Ecclesiarum et clericorum haberet curam. Quotidianos ergo victus dabatur de palatio consuetus, et annuæ donec pro restauratione imperatorum